

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Arm. g. 34

d Co. Ltd.
Wharf,
Essex.

Ն Ե Ր Բ Ո Ղ Ե Ա Ն

Ի ՍՈՒՐԲ ՔԱՌԱՍՈՒՆՍՆ

ԵՒ ՎԱՐԲ

Ս. ԻՇԽԱՆԱՅՆ ՍԱՀԱԿԱՅ

Ե Ի

ՀԱՄԱԶԱՍՊԱՅ

252

110

ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ռ Յ Գ

Ann. 9. 34

ሀ በ ቀ ኑ ሶ ቶ

ኒ ሀ ፀ ካ ሀ ካ ሀ ኒ ቶ

ቶ።

ՍԻՍԻԱՆՈՍԻ
ՀԱՅՈՑ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
Ն Ե Ր Բ Ո Ղ Ե Ա Ն
Ի ՍՈՒՐԲ ՔԱՌԱՍՈՒՆՍՆ

Ի ՎԵՆԵՏԻԿ
Ի Տպարանի Մխիթարեանց

Ռ Ե Գ - 1854

ԵՐԱՆԵԼԻՈՅՆ ՍԻՍԻԱՆՈՍԻ

ՎԱՐԴԱԳԵՑԻ

ԽՕՍՔ ԱՍԱՑԵԱԼ ՅԱՄԵՆԱԺՈՂՈՎ

ՏՕՆԻ ՍՐԲՈՑ ԳԱՌԱՄՆԻԾՆ

Ի ԽՆԴՐՈՑ ԺՈՂՈՎՈՅՆ

Ի ՆՄԻՆ ԳԱՂԱՔԻՆ ՍԵՐԱՍՏԻԱՅԻ

ՅԵՎԵՂԵՑԻՈՋ ՍՐԲՈՑ ԳԱՌԱՄՆԻԾՆ

ԵՒ Ի ԽՈՐՀԱԽՈՐ ՍՐԲՈՑ

ԳԱՌԱՄՆՈՐԴԱՑ ԺՈՂՈՎՈՅՆ

ԶԵՆԾ ԳԹՈՒԹԻՒՆՆ Աստուծոյ և
զմարդասիրութիւնն ածել միշտ
զմտած հրամանն ընկալաք յաստուա-
ծաշունչ գրոց, և զգոհացողականն
հատուցանել օրհնութիւնս: Եւ յա-
ւէտ պարտական դտանել առ սէր
արարչական խնամոցն յամենայնի
բարեբանութեամբ գոհացող լինել
զԱստուծոյ և զՀօրէ, և երբեք ոչ
մոռանալ. յայժմոս զապագայիցն
տեսութիւնս ի միտ առնուլ քրիս-
տոսական հանճարով, և որ լինե-
լոցն է մեզ պայծառութիւն նորո-
գական կենացն. զոր ծածկեալ
Քրիստոսիւ առ Աստուած իմա-
նամբ հաւատովք. և նայեցողու-
թիւն մեր հոգւոյ տկամբ յայտոսիկ
կացցէ վերամբարձեալ. զի յորժամ
յայտնեսցի յուսալին մեր կեանքն
Քրիստոս, յայնժամ և մեք ընդ
ԺԲ.

նմա երեւեսցուք երկնաւոր փառօք, նորին պարգեւեալ մեզ զայսօսիկ՝ 'ի մեզ զնորայն տեսանեզփառս: Եւ այսոքիկ ասացեալք ոչ երկբայելի և ոչ յերկուանալի այլ ստուգութեամբ և հաւաստիքանդի նման նմա եմք լինելոց վասն զի տեսանելոց եմք զնա ոչ պէս և էն, ըստ Յովհաննու առաքելոյն խրատու:

Բայց այժմ, եղբարք, զմարմնո նորա զառաջին գալստեանն զսկ և զողորմութիւն և զփրկութիւն զչնորհան՝ որ 'ի մեզ պարգեւեցաւ հաստատուն հաւատով 'ի հոգի մեր ընկալեալ, արժանապէս զգահացողականն փառատրութիւն փութասցուք վերառաքել, համակրօն խոստովանութեամբ զպտուշրթանց մերոց պատարագ օրհնութեան յամենայն աւուրս յամենայժամ յարատեւակ հանգիսիւք, հաւապազորդ օրհնութեամբ, մաքրազարդ և արդարախոհ ճանապարհորդութեամբ 'ի մարմնական կեցազս. օրինակ մեզ ունեւորվ զհա

Բնակչական Աստուծոյ զսրբազան
 մահատական , զառաքինի վարուք
 Երեւան և զյաղթող վկայան
 Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ , որք
 իրենեցան խաչելոյն վասն մեր ,
 զորում և պէսպէս չարչարանօք և
 զանաւոր կատարեալք հասին 'ի
 Քրիստոս յոյսն իւրոց հաւատացե-
 լոյ , և եղեն բարեխօս ամենայն աշ-
 խարհի : Հոտ կենաց եղեալ տիեզե-
 լոյ յաստուած գիտութիւն լուսա-
 յեցին , զճենճերազոհ 1 մահա-
 տօք կռապաշտութեան՝ հոգւոյն
 յամով հալածեցին : Եւ արդ նո-
 խ բարեխօսութեամբ պահպա-
 ւեալք յԱստուծոյ հասեալ ժամա-
 նօք 'ի հրաշալի և 'ի մեծապայ-
 օք վայելուչ և գեղեցիկ , ցանկալի
 փափագելի տօնս փառաւորեալ
 մեծանուն վկայիցն Քրիստոսի
 իւրոց Քառասնիցն : Չայսոսիկ
 աստուծոյ կատարելով զտօնախմբու-
 չեանս 'ի սոցայս հռչակելի և բազ-
 մաւաճեալ տիեզերագոչ և յոքնե-
 ւան 2 սրբազան և մեծապատիւ
 հասանել արժանաւորեցաք :

Վասն որոյ 'ի սկիզբն բանից մե-
րոց և գովեստի սրբոցն , փառք ա-
մենատեառնն կենարարին մերոյ և
գոհութիւն 'ի սոցայս յիշատակի .
որ զմեր նուաստութիւնս արժանա-
ւորեաց յայսպիսի հասանել հան-
գիսի սրբոցն լուսաւոր օր վկայու-
թեան 3 , և ընդ հրեշտակս պարել
հոգեւոր երգովք , աստուածեան
լուսով արփիաւորեալ , մտօք արթ-
նացեալ , զհոգւոց մերոց մաքրել
զտեսարանս : Առողջ և յստակ հոյ-
եցուածովք զսոցայս տեսցուք զնա-
հատակութիւնս . որպէս անգէն
իսկ աչօք առ նոսա լինելով յա-
պարիսի առաջի դատաւորին և լսել
զհարցումնն և զպատասխանինն մին-
չեւ 'ի վախճան ճգանցն պատերազ-
մին և յաղթութեանն : Ամենայնի
տեսող լինիցիք հոգեւոր աչօք , և
մարտակից նոցունց չարչարանացն
վշտակցութեամբ . միաբանութեամբ
հաւատոյն ընդ նոսին գտանել
և աշխատել տարժանմամբ վստ-
տակոցն , որպէս զի և վարձուցն
հանգիպել յօրն Քրիստոսի :

Եւ արդ իմ զհարկ խնդրոյ ձեր
 ընկալեալ և զանարգամեծարու-
 թիւնդ 'ի վեր քան զարժանն իմ,
 խօսել 'ի տօնի մեծափառ սրբոց քա-
 ռաանիցն, ոչ զիս արժանի վարկա-
 նելով նոցա արժանաւորս ինչ ա-
 սել բան, այլ վասն արժանաւորու-
 թեան խնդրողացդ և հնազանդու-
 թեան պատուիրանին յառաջ բե-
 րից զիմս տկարութեան խօսս լե-
 զուի : Զնոյն զձեր արժօնք օգնա-
 կան ունելով իմ ումնանդօրութեան,
 և զնոսին վկայսն պատուականս բա-
 րեխօս առ Աստուած տուիչն պար-
 գեւաց բանից բանաւորացս . զի և
 ինձ տացի բան 'ի բանալ բերանոյ
 իմոյ, խօսել զօգուտն հոգւոց 'ի
 յիշատակի փառաց սրբոցն : Եւ այ-
 տուհետեւ յիշմամբ անուանց նոցա
 ըստ իւրաքանչիւր անուան գրոյ ա-
 ռեալ ասացից, յառաջնմէն օկսեալ
 մնչեւ ցվերջինն անուանց քառառ-
 նից սրբոցն : Եւ դուք ունկնդրու-
 թեամբ լուարուք հոգւով հեղու-
 թեան, հաւատով ընկալեալ ըզ-
 օերմն բանից 'ի Քրիստոս :

ՆԵՐԲ. Ի Ս. ՔՆՈՒՄՍ. 2.

Դառնութեամբ մաղձի չարեք
 առջեւ զժնդակն 'ի Թագաւորոյ
 Լիկիանէս, հաճառակն եկեղեցւոյ
 Քրիստոսի և քրիստոնէից հաւա-
 ծանս յարուցանէր, խաղայր, խը-
 դայր չարեացն խորհրդածուն, նա-
 րագոյն տանջանարանս գտանէր,
 տայր հրաման գատաւորաց ընթա-
 նալ ընդ աշխարհս իւրոյ տերու-
 թեանն, զքրիստոնեայան տանջել
 չարաչար հարուածովք: Ո՛վ մոլ-
 րութեանն. հրապուրեալն 'ի գե-
 ւաց հաստատութիւն հզօր զայս հա-
 մարէր իւրոյ Թագաւորութեանն.
 ցանկայր արեամբ սրբոցն զերկիր
 ընդ. կատարեալ 4 չարեացն գտա-
 լինէր, և անուն առնոյր գից բարե-
 պաշտ 5 լինել. զարգարէր զկուռ-
 զօրանայր չարեօք, խրոխտայր, գե-
 ռայր, գոչէր, ընդգէմ Քրիստոսի
 հակառակ խորհէր աւերմամբ եկե-
 ղեցւոյ: Մեծամեծացն տայր պա-
 տուէր. Մի գաղարէք սպանան-
 զքրիստոնեայան զորս գտանէք.
 րելի իմ նա է, որ զհրամանս
 կատարէ, և զհաճառակս աստու-

ծոցն մերոց խապառ կոտորէ . իսկ որ ընդդէմ հրամանաց մերոց լինիցի , բազում տանջանօք չարչարեացի և կորիցէ :

Եկն եհաս այնպիսի հրաման հրովարտակաց յամենայն գաւառս և 'ի քաղաքս . ծաւալեցաւ , տարածեցաւ , փութով հասաւ յամենայն տեղիս առ գատաւորս և իշխանս , և շէնեցաւ պատերազմ մոլեկան 6 թագաւորին կոտորել զիւր զօրան անխնայաբար : Տեռանէք , եղբարք , զազէտիցս տարուկուսանս առ քրիստոնեայս և զՔրիստոսի ներողութիւնն : Նեղութի տանջանացն բազմանայր . և սէր նահատակացն բորբոքէր առ Քրիստոս . խոցումն և խողիտողումն սրբոցն խստանայր , և խաչին խորհուրդ հաւատով պայծառանայր : Դիւարնակն Լիկիանէս ցնծայր 'ի կռոցն պաշտօն , և դեւք սարսէին 'ի նահատակացն հալածեալք : Ի յայսմ ժամանակի քառասուն վեկայքս միահաւատ , քրիստոսակրօն , միագունդ զօրականք 'ի կապալագովկեցւոց գաւառէն Գամրաց 'ի

միասին գասեալք, միաբան սիրով
ընդ միմեանս յարմարեալք, բանիւք
և գործովք՝ ի Քրիստոս հաւատոցն
միախորհք: Արդ սոքա ըմբռնեալ
լինէին ՚ի նմին ժամանակի վասն
Քրիստոսի հաւատոցն և խոստովա-
նութեան յանօրէն գոտաւորէն Սե-
բաստիոյ քաղաքին, որ զքննութիւն
այնմ կողման հաւատացեալ ունէր:
Ժամ գտեալ յատենի կացուցանել
զճմարիտան 7 զայնոսիկ՝ հարց և
փորձ առնէր վասն հաւատոցնոցա .
բռնադատէր ապա զնոսա հաւա-
նել և զոհել աստուածոցն:

Նոքա այնուհետեւ խոստովա-
նէին զՔրիստոս միայն ճմարիտ Առ-
տուած . համարձակութեամբ տալ-
ին պատասխանի, ոչ զանգիտէին ՚ի
ցամանէ, ոչ ցանկանային պա-
տուոյ . արհամարհեալ լինէր մե-
ծութիւն . տանջանք ոչ զարհուրե-
ցուցին . խօսք ողորանաց ոչ պատ-
րեցին, գառնութիւն գիմաց գա-
տաւորին ոչ երկեցոյց . յոյս նոցա
հաստատուն էր որպէս լեառն
Սիոնն անսասանելի: Ո՛վ պայծառ

տեսութեան արդարոց անձանց
 փաճայնութեան . քառասուն թը-
 ւով լեալ անձինք 8 , 'ի մի բերան
 տային պատասխանի . Քրիստո-
 նեայք եմք , Քրիստոսի ծառայք :
 Բարբառ ամենեցուն մի լեալ , վառն
 զի յոյսն ամենեցուն մի միայն Քրիս-
 տոս . ըստ նմին և բարբառ նոցա
 միաբան ելանէր . քաջալերէին զմի-
 մանս անշարժ կալ յիւրեանցն
 փրկիչ դաւանութեամբ : Սիրելի է
 ինձ յայսմ վայրի հանգիսանալ
 անյագաբար զնոցայն յեղյեղուլ ըզ-
 բանիցն ասացուած . իմաստասիրա-
 բար 9 զնոցա սէրն որ առ Քրիստոս՝
 տեսանել . 'ի մի միաբանութիւն հա-
 ւատոց գործովք յանգիման կա-
 ցեալ Քրիստոսի , բիւրապատիկ բա-
 րութեանց եղեն մեզ առիթք , մա-
 քրեալք զհոգւոց մերոց մթացուցիչ
 խորհուրդս համակամ իւրեանց ա-
 ղութիւք :

Կապեցին ապա զսուրբն և ար-
 կին 'ի բանգ թերեւս ահացուս-
 ցեն 10 զնոսա , այլնոքս անգրգուե-
 լի յուսով յօգնականութիւն զԱս-

տուած կարդային , աղօթս ձիգս և
յերկարս մատուցանելով . զի տացէ
նոցա յաղթել 11 չարին խորհրդոց ,
և ցանկային մեռանել վասն հաւա-
տոցն Քրիստոսի խոստովանու-
թեամբ՝ յօւսոյն կենաց ակն ունե-
լով : Իբր նոքա յայն մաղթանս յոր-
դորագոյնք էին հառաչմամբ սրտից ,
երեւեալ նոցա փրկիչն քաջալե-
րեաց հաստատուն կալ : Որոց տե-
սեալ զտէր միաբան սիրով յօժա-
րագոյնք ըղձանային վկայական առ-
նուլ անուն և թողուլ յիշատակ
քաջութեան . բերկրալի ձայնիւ
սաղմոսէին , երգ հոգեւոր հօր 'ի
բարձունս առաքելով : Ի՞ծ գտեալ
անձանց զօրութեանց զտէրունակտն
երեւումն , եւս առաւել հաստա-
տագոյն յուսով յայտնապէս խօ-
սէին զիւրեանց քաջութիւնսն 'ի
մարտ սլատերազմի առաջի մարմնա-
ւոր և մահկանացու թագաւորաց
առանց բաժանման մնալ և յայնմ
հանգիսի : Բաբունաբար յառաջ
բերեալ զբանս վարդապետէին մի-
մեանց . որպէս յայնս , ասեն , յաղ-

Թեցաք և երեւելի գտաք, սապէս
և յայսմ՝ յաղթեսցուք և առցուք
գովուծիւնս յանմահ թագաւորէն
մերմէ . շահեսցուք ապա և զարքայ-
ուծիւնն, միաբան մարտիցուք և
ըստ օրինի, զի պսակեսցուք:

Իբրեւ անցանէին աւուրք ինչ 'ի
վերայ, միւսանգամ՝ ատեան գնէր
գատաւորն . յաւելոյր և ժողով տե-
սողացն . քանզի անդ հասանէր և
գուքսն : Սուրբքն ածան առաջի
անտրտում և զուարթ երեսօք իբր
'ի մեծ ուրախութիւն . խորհուրդք
նոցա լի ազօթիւք և սրտիւք յերկինս:
Ղամբար վառեալ զհաւատոցն ճը-
րագ 'ի ձեռս 12 իւրեանց ունելով,
զի լոյս տայցեն տեսողացն հոգւով
ղնոցա ճգանցն տեսակ : Այսու
գլմօք կացեալ յատենի, 'ի հարցա-
նելն զնոսա զնոյն ապին պատաս-
խանի զոր յառաջնում նուագին,
զՔրիստոս խոստովանել և ոչ ուրա-
նալ զնա բնաւ : Ուստի և յանդի-
մանեցին աստուածիմաստ բանիւք
զանոսի նոցա պաշտամունս գեւս
անուանելով և կուռս, և զնոսին դի-

ւապաշտս և մոլորեալս , նաեւ խա-
 ւարեալս , և առանց լուսոյ , մահախ-
 լասլատս և միգազցածս , անատ-
 տուածս և մոլեգնեալս , և բնաւ իսկ
 անիմաստ մոլորութեամբ բարբա-
 ջեալս : Սրբոցն զայս ինչ համարձակ
 խօսեցեալ , սաստ սպառնալեացն
 չարժեցաւ , այնուհետեւ հրամայե-
 ցաւ սպասաւոր զօրացն ամպարըչ-
 տաց հարկանել քարիւ զբերանս
 նոցա և խորտակել : Իբրեւ սկսան
 քարաձիգ լինել 'ի վկայսն , զմի-
 մանս քարկոծէին : Ո՛վ զարմանա-
 լեացն . զնոսա կարծելով 13 խոր-
 տակել՝ ինքեանք ընդունէին զհա-
 րուածսն : Այսպէս հրաշագոր-
 ծեալ Աստուծոյ , զի անդէն 'ի ծոցս
 իւրեանց ընկալցին զհատուցումն
 եւթն չարեացն եւթնպատիկ : Ո-
 րով զչարեալ և գուքսն ցասամբ ,
 առեալ վէմ կամեցեալ հարկանել
 զսուրբսն , յերեսս գատաւորին գի-
 պէր և ջարդեր զանամօթեալն լըր-
 բութեամբ 'ի պաշտօն գիւացն :
 Հիւթիւ Հոգւոյն այսոքիկ գոր-
 ծիւր , զի յամօթ լիցին ոք չարիս

նիւթէին օթեվանայն հոգւոյն սըր-
 բոյ . որպէս հուրն Բաբելոնի երկց
 մանկանցն ցօղագին լինէր . իսկ ըզ-
 քաղցէացիսն այրէր և բորբոքէր ,
 այսպէս և այժմ գործեցաւ : Յորս
 ձգէին քարինս՝ նոքա անմնասք , և
 քարաձիգքն 14 քարավէժ լեալ .
 իսկ գունգն սրբազան լի խնդու-
 թեամբ և զուարճ տեսլեամբ : Աւեր
 առաքելին այնուհետեւ զգոհու-
 թիւն և ասէին . Թշնամիք մեր տկա-
 րացան և անկան , այլ միք յարեալք
 և ուղղութեամբ ապրեցաք : Արդա-
 րեւ կատարեցաւ երգն Դաւթի .
 Սուրբ նոցա մացեն 'ի սիրտս նոցա
 և աղեղունք նոցա փշլեցան : Այլ
 որքոց աղօթքն վերամբարձեալ լու-
 սով 'ի յերկնուստ առջեալ լի-
 նէին , և մնացին հաստատուն 'ի հա-
 ւատս :

Արգ իբրեւ այս այսպէս լինէր ,
 գարձեալ արկին զնոսա 'ի բանգ , 'ի
 բանգին մարմնով արգելեալք և
 հաւատքն անարգել և անխափան
 լինէր 'ի հոգւոջ նոցունց . քանզի
 առաւել եւս խնդութեամբ ազօ-

Թէին և անվեհեր զմիմեանս արիա-
բար քաջալերէին : Ղուզեալ զխոր-
հուրդս մտաց իւրեանց անխոնար-
հելի , 'ի վեր ամբարձեալ յերկինս
առ Աստուած հայեցողութեամբ 15
ջրոյն կենաց փափագելով ջանային
ջերմեռանդն սիրով ընդ Քրիստո-
սի լինել . և Թեթեւ Թուէր յաջա-
նոցա առժամանակեայ նեղութիւն
մարմնոյ տանջանաց : Եւ իբրեւ նո-
քա զայն ցանկային և խնդրէին ,
գարձեալ յայտնապէս երեւէր նո-
ցա տէր Յիսուս և ասէր . Ամնայն
որ հաւատայ յիս , Թէպէտ և մե-
ռանի՝ կեցցէ . քաջալերեցարուք ,
և մի երկնչիք , ես ընդ ձեզ եմ . չար-
չարանքդ առժամանակեայ են , այլ
հատուցումն վարձուցն զոր ես տաց՝
յաւիտենական : Սակաւ մի , ասէ .
համբերեցէք և ընկալիք զանթա-
ռամ փառաց պսակն . բազմականք
պատրաստեալ են ձեզ 'ի տուն Հօր
իմոյ 'ի սկզբանէ աւուրց աշխարհի .
'ի յերկրի նահատակիք և 'ի յեր-
կինս պսակիցիք . մեծամեծս ընդ
փոքուգ վարձատրեցից ձեզ , ով տի-
րելիք իմ :

Եւ ապա երջանիկն դաս ծանուցեալ զհաւատոցն պայման, շնորհալից ցնծութեամբ զաւետեացն առեալ հրաւեր 'ի տէր աւետեացն տային զյոյսն : Երկին զբանդն էր տեսանել . հրեշտակս մարմնաւորս զարգեւեալ սուրբս 'ի բանդին . փառք 'ի բարձունս էր բարբառ հասարակաց բանաւոր ուրբ գնդին : Իւսեալ ընդ միմեանս հոգեզարդ միութեամբ հոգւովեռաց 16 հաւատոցն հետեւմամբ, անխախտա մնալ հայցէին յԱստուծոյ յոր կոչեցանն կոչումն վկայական հանդիսին . եռահրաշ զինու վառեալ յուսով ոիրով և հաւատով, կենօք և մահու կենհարարին ընծայեալ բոլորապտուղ պատարագ : Տեսցուք աստանօր զաստուածազան խոստովանութիւնն արգարախոհ մտօք և նմանեսցուք այսպիսեաց վարդապետացս . տացուք և միք զկեանս մեր Աստուծոյ . գոհացցուք և յետ մահու . մի արտմեալ յուսահատեսցուք՝ որովք առաքօրինակ զկատարելոցն : Պայծառապէս 'ի մեծ ա-

Կկատէր ապա յետ բազում ան-
 թոց տանջանացն և գտանէր զգլխ
 դակն 'ի մահարարս : Գիշեր մի պարզ
 և ցուրտ գառնաշունչ օգով սասա-
 կասառոյց, որ յովվագոյն 19 և նոր
 եհաս այնմ աւուր . 'ի նմին աւուր
 ընդ երեկս 'ի մուտ գիշերոյն կա-
 պեալ զամենեան 'ի միասին մերկս
 զսուրբան, արկանէր 'ի լիճ մի ծռ-
 վու մերձ 'ի քաղաքն : Աստանօր
 ճմլի սիրտ իմ և աչք իմ լի արտա-
 սուօք լինի, նա և լեզուս տկարանայ
 առ 'ի պատմել զայնպիսի աղէտս
 տանջանաց սրբոցն Աստուծոյ . սու-
 կամ ամենայն անդամօքս և այլայլի
 միտք իմ յասել զգառն չարչարա-
 նաց բանսն : Արեգակն զտուրն-
 ջեան ընթացքն կատարէր . գիշերն
 խաւարաբեր և օրակուլ սփռէր
 ծածկէր զաշխարհս . սաստկանայր
 գառնութիւն օգոյն առ հասարակ
 'ի միասին ժողովէր գծնիկն : Իսկ
 պապէր այնուհետեւ ջուրքն . սառ-
 նամանիքն շուրջ պատեալ զերանե-
 լեօքն մածնոյր ընդ մարմինսն, պըն-
 գէր պարպատէր ճարճատումն 20

Թուկերացն առնէր , արիւնն հոսէր
 լեռակաքար իբրեւ զյորդահոս ազ-
 րէւր . ներկէր ապա ջուրքն զանսո-
 վորն գոյն 21 կարմիր , հիւսիւսային
 հողմն հնչէր եղեմնարկու 22 և
 քորսուաքեր 23 . հեղոյր 'ի վերայ
 քրկ մարմնոցն : Պատառէին մար-
 փնքն , պաղէր արտաքուստ , և ջեր-
 մու թիւնն նուազէր 'ի ներքուստ ,
 անտանելի էր ամենայն իրօք , ողոր-
 մելի էր և տեսութիւնն , սարսափելի
 էր և տանջանք : Քաջ նահատակքն
 զմիմեանս յորդորէին , ձայն զուարթ
 իրերաց ձայնէին . Պինդ կացցուք ,
 և զբարք , մի վհատեսցուք , մի երկի-
 ցուք , մի զխորհուրդս խոտորես-
 ցուք , միաքան մարտիցուք . մի դառ-
 նութիւն տանջանացս զարհուրե-
 ցուսցէ , մի պաղելս մարմնոց մեղկա-
 ցուսցէ զհոգիս մեր , 'ի յօգնութիւն
 զԱստուած կարդասցուք , ոչ թու-
 զու զմեզ . փոխանակեսցուք զա-
 թիւնս ընդ արեանն Քրիստոսի . տա-
 ցուք զմեզ փոխարէնս մահու նորա .
 քրով կիզցի մարմինս մեր պատա-
 ճադ՝ հրով հոգւոյն վառեալ . սէրն

մեր առ Քրիստոս ջրով մխեսցի,
տրոհեսցի մարմինքս, հեղցի արիւնս.
միայն հաւատն մեր կացցէ անշար-
ժելի յուսումն : Որպէս էպքն միա-
բան 'ի կեանս, և 'ի մեռանելա փ-
որոշեսցուք 24 . կացցուք միաբան 'ի
անշանս, զի զպսակն առցուք . փ-
յազլթեսցէ սատանայ քառամանիցս՝
որ մարանչի ընդ մեզ իւրովք խոր-
հըրդակցօք . այլ մեք յազլթեսցուք
նմա և փախստական արասցուք ա-
մօթալի : Սրբոցն այս էր խրատ առ
միմեանս և ալօթք առ Աստուած,
և տանջանքն այն տագնապիլի և
տարակուսանք, և ցաւք անըմբերե-
լի . այլ նոքա անսասանելիք և ան-
խառովելիք 25 մնային : Ամենայն ուռ-
տեք տագնապ, հոգմն դառնաշունչ
և ջուրքն սառամանիք 26 . և նոքա
'ի մերկութեան : Իսկ սրբոցն սէր
անարտախղելի 27 առ յուսալին իւ-
րեանց :

Եւ իբրեւ այնպիսի ցրտութիւն
առաջին պահ գիշերոյն խստու-
թեամբ զօրանայր, մին 'ի նոցանէ
որում անուն կոչեցից 28 թշուա-

ռակտն և տպաշնորհ, արտաքս ելա,
 նէր 'ի սուրբ գնդէն, առ չժուժել
 նեղութեան տառամանեաց անկա-
 նէր 'ի բաղանիսն զոր չարահնարքն
 էին պատրաստեալ վասն այնպիսի
 պատրանաց . և առժամայն լու-
 ծեալ հալեցաւ մահուամբ: Աիրա-
 ւորեցաւ մարմնով և չարդարա-
 ցաւ հոգւով . կորեաւ մարմնով
 և ոչ գտաւ հոգւով. չարչարեցաւ
 և ոչ պատուեցաւ 29: Այսպիսի
 է անժուժիցն հանդէս . այսպէս և
 ծուլիցն վիճակ . աւանդ բախտին .
 արտասուելի է և սորայս կորուստ,
 և վշտակցելի յողբս և յաշխար 30:
 Նմա բաւական է պարսաւանաց
 բան իւր կորուստն . այլ 'ի մէնջ
 արտասուք և տպաշաւ և ոչ ծաղը
 զգլորմամբն: Ո՛վ վշտացս, ո՛վ անտա-
 նելի տապոյս . անդ գոլ մտօքս զիս
 տեսանեմ և զվախճան ելիցն նկա-
 տեմ, և նայիմ զտրամութիւն լու-
 տազարդ սրբազանիցն ողորմելի զինի
 հայեցեալք և ապա 'ի միմեանս գար-
 ձեալ արտասուելից աչօք յօնակից
 լեալ վշտօք վարատեալ ոչխարին, ող-
 ների . Ի Ս . ՔԱՌԱՍ . 3

բային լաւահառաչ բառաշմամբ 31 .
 ոչ այնքան ցաւագին էր սառամա-
 նեացն խստութիւն , որչափ պակտ
 սումն եղբօրն 'ի Թուոյն : Ի վեր
 յերկինս զաչս համբարձեալ ար-
 տասուահոս պաղատանօք ձայն աշ-
 խարանաց առ բարձրեալն 'ի բարձ-
 ռունս առաքելին ազերսալի մազլթա-
 նօք . զտարածումն ձեռաց առ
 Քրիստոս վերաբերեալ զօգնութիւն
 խնդրէին՝ մի քայքայել 'ի միմեանց ,
 և մի ուրիշսն խորհրդական իւ-
 րեանց 'ի Թուոյն , ալ մնալ քառա-
 սուն . ընդ Քրիստոսի լինել և պա-
 կել հաւասար միութեամբ : Այսո-
 տէր , ասէին , զծառայքս քո . և մի
 'ի գետտ բարկասցիս մեզ , և մի աղբո-
 մտութիւն քո 'ի վերայ ծովու . մի
 կորուսաներ զմեզ և մի Թողուր ,
 տէր , յիշեա զխոստումն քո և նայեա
 'ի տառապանս մեր . ողորմութիւն
 քո հովանի մեզ եղիցի , և տանջա-
 նարանս մեր օրհնեացէ զքեզ : Ա-
 պրեցո զմեզ , տէր , զի կարգասցուք
 զանուն քո զոր օրհնեն ամենայն ա-
 ղարածք երեւելիք և աներեւոյթք :

Սիրեցաք զքեզ, տէր, 'ի բոլոր սրբ-
տէ, և զանձինս մեր ընծայեցաք
քեզ պատարագ, որ օրհնեալք ես
'ի քո ստեղծուածոց, և քո հրա-
մանաւ ամենայն ինչ կարգեալ
կայ 32, և քեզ հնազանդին բնաւ
գործք քո: Եւ այսպէս 33 բնաւ
օրհնութեամբ ընդ բոլոր գործս
Աստուծոյ անցանէին յիշմամբ խո-
րոց անդնդոց և հոգմոց, կարկառի,
ձեռն և սառին և ցրաոյ և մրրկի
որք առնեն զբան նորա և կատարեն
զհրամանս նորա:

Եւ զառաջին նախահարցն յիշէին
զսքանչելիսն զգործսն լուսափայլ
խնամոցն որ առ նոսա կատարեցաւ.
օգնականութիւնն Աստուծոյ որ
առ Յակովբն փրկեալ յԵսաւայ, և
զՅովսէփ ապրեցուցեալ ընդ նմա
վաճառելով, և զՄովսէսին լսել սրբ-
տագոյ աղօթից, և առնել նշանս և
արուեստս և տալ շնորհս, մինչ զի
ծովահանգձիկ 34 առնել զՓարա-
ւոմէ: Ի նոյնգ՝ որ զայս հրաշագոր-
ծեցեր, յուսացաք. ապրեցո զմեզ,
զի մի ընկզմեսցէ զմեզ պտոյտս ջուրց.

օգնեա մեզ, Աստուած փրկիչ մեր,
 զի աղքատացաք յոյժ: Վասն փա-
 ռաց անուան քո նայեա 'ի մեզ, զի
 շուրջ պատեցին զմեզ ստուերք մա-
 հու. թեթեւացո, տէր, զծանրու-
 թիւն օգոյս: Առ քեզ, տէր, կար-
 դացաք. լուր մեզ, զի ծանիցեն ա-
 մենայն ազգք երկրի զփրկութիւն
 Աստուծոյդ մերոյ, և տացուք մեք
 փառս անուանդ քո, զի 'ի քեզ ա-
 պաւինեցաք, տէր Աստուած մեր,
 կեցո զանձինս մեր: Նոքա զայս ա-
 սելով 'ի մէջ այնպիսի վտանգիցն՝
 ահա յանկարծակի զարմանք սքան-
 չելի և տեսիլ սոսկալի. 'ի նմին ժա-
 մու գիշերոյն ծագեաց շուրջ զնո-
 քօք արեւ, ծագեաց և ծաւալեցաւ.
 ցրտութիւնն դառնայր 35 'ի ջեր-
 մութիւն, և ձմեռն յամառն վազ-
 վազակի փոխիւր. հալեցաւ լուծաւ
 սլաղն, և եղեւ ջուրն ջուր բարիոք
 և ջերմ: Ոչ այնուհետեւ տագնապ
 և ոչ սառնախառն օդ, ոչ հողմ դը-
 ժընդակագոյն և ոչ սիւք դժուարա-
 դէս, այլ ամառն. ոչ արեգակնա-
 ծագ՝ այլ քրիստոսեան էջք և լոյս

գերագոյն : Սերովբէից Թագաւորն
 իջեալ 'ի վերուստ տեսանիւր սրը-
 բոցն . զաչս 'ի վեր համբարձեալ
 ձեռամբ մատնացոյց լինէին , յորդո-
 րեալք մի զմի 'ի վեր հայէին . Փըր-
 կիչն տէր Յիսուս ահա ծագեաց առ
 մեզ , տեսցուք և զուարճասցուք ,
 ցնծասցուք և բերկրեսցուք . ահա
 ոչ եւս 'ի ձեռաց եթող զմեզ , այլ
 եհաս մեզ յօգնականութիւն որ-
 պէս յուսացաք : Լոյսս աննման է
 լուսոյ արեգական . Ժամս ոչ է ա-
 րեւու . արեգակն է Քրիստոս յոյսն
 մեր որ երեւիս . արդարեւ ծագեաց
 արեգակն անմտանելի և լոյսն ան-
 ճառելի :

Արդ իբրեւ այսոքիկ հրաշա-
 փառ փայլմամբ արաւփայլեալ 36
 լինէին 'ի սրբոցն , և գոհութիւն
 տային Քրիստոսի արթուն և զուար-
 թուն խորհրդով : Իսկ պահապանքն
 'ի քուն կային անպատրաստք , քուն
 Թանձրութեան և հակառակ փրկու-
 թեան իւրեանց նիրհեալք . վասն
 այնորիկ և անտես սքանչելեացն լի-
 նէին , և խաւարեալք առ լոյսն :

Բայց մի ոմն որ արթուն կայր ար-
ժանանայր լսել զաղօթան , և տե-
սանէր զնոսա ուրախ լեալ 'ի յերգս
Աստուծոյ : Ի քնին 37 մտանէր , ըզ-
մտաւ ածէր զմահ անկեւոյն 'ի բաղա-
նիսն և զարմանայր ընդ նոցա կեալն ,
յայսոսիկ և լուսոյն որ շուրջ զար-
բովքն՝ տեսութեան արժանաւո-
րիւր 'ի բացուստ : Ուտի և պսակս
իջեալս 'ի վերուստ երեսուն և ինն
զարմանագործ 38 տեսութեամբ 'ի
միտ առնոյր զպակասեալն 'ի թուոյ
չհամարեալն 'ի թիւ քառասնիցն ,
որով և պսակն պակասեալ գտա-
նէր : Սիրտ նոր ստացեալ՝ սրբոցն
նախանձաւոր գտանէր . զորս ընդ
իւր էին զարթուցեալ զնոսա , մեր-
կանայր զգեստն , ընկենոյր և զհին
զմարդն , 'ի ներքս վազէր 'ի լիճն
խնդալով 'ի դասս սրբոցն : Սրբա-
գոյն սիրով զանուն առնոյր , զքրիս-
տոնեայ եմն ազաղակէր . տէր Աս-
տուած , 'ի քեզ հաւատամ յոր ոռ-
քայս հաւատան , ընկալ և զիս , հա-
մարեա 'ի թիւ սրբոցս , զի և ես
գտայց 'ի սոսա : Մեծ խնդութիւն

է ինձ այսուհետեւ, զի թիւս խոր-
հորդական լցաւ և սատանայ ուար-
տեցաւ. այլ ոչ եւս կարծիս ունիմ
պակաս գտանել առանց լիութեան,
այլ լի և անթերի: Արդ տեսցից և
ես վայելչականս և գոհացայց ընդ
սրբոցն. Ով է Աստուած մեծ և հզօր
իրբեւ զԱստուած մեր՝ որ առնէ
սքանչելիս, և կամ ով է Աստուած
բայց յԱստուծոյ մերմէ՝ որ արար
զայս ամենայն: Բախացայց յոյժ
ուրախութիւն մեծ, զի թիւ քա-
ռասնեկին լցեալ եղեւ և խնդու-
թեամբ լցոյց զտրտմեալսն, զի այլ
ոչ եւս ոք պատրի արտաքս ելեալ՝ի
բազանիսն: Ապա յետ այսպիսի
պայծառութեան առաւօտ լինէր.
և բռնաւորքն անդր հասանէին, ըզ-
բանգապանն 39 ընդ նոսա տեսա-
նէին և զարմանային. հարցանէին
ապա և զայլսն՝ Գիտե՞ք վասն որոյ
պատճառի զայն արար. և կամ
զի՞նչ տեսեալ իշխեաց յայն մտա-
րերել: Ասացին նոքա զստոյգն.
Զարթոյց զմեզ, ասեն, ի քնոյ և
տեսաք լոյս զնոքոք շուրջ որպէս

զարեւ. դա յանկարծակի վազեաց
 'ի ներքս աղաղակելով քրիստոնեայ
 եմ: Զայս լուեալ՝ զայրանային, «
 տուեալ հրաման քարչել 'ի լճեզն
 և բրօք ջարդել զբարձս նոցա մին
 չեւ իսպառ: Ո՛վ անագորոն մտացն.
 ոչ ուսեալք 'ի բարիս նախանձել,
 այլ 'ի չարիս յորդանախանձք 40:
 Խորտակեցան ամենեքեան և ան-
 խորտակելի մնաց հաւատոյ նոցա
 աներեւոյթ անձինք:

Աքանչելի է յայսմ վայրի պատ-
 մութիւնս. մայր միոյ ուրումն 'ի սըր-
 բոցն անմեկնելի առ նոսա մնայր,
 քանզի մանկագոյն էր և դեռարդ-
 բոջ հասակաւ որդի նորա: Քթթել
 ական իւր չտայր թոյլ, այլ ցանկ
 առ նա պշուցեալ հայեր. և ձգեալ
 առ նա զձեռն՝ ասէր խանգա-
 կաթ 41 ձայնիւ և մայրագորով բռ-
 նիւք, Քաղցրիկ որդեակ ասելով,
 և քաջալերս տալով. սակաւիկ մի
 համբերեա, ասէ, զի կատարեալ
 լիցիս. և մի երկնչիս, Քրիստոս
 հասեալ է յօգնել: Ո՛վ մայր քաջա-
 հաւատ, ո՛վ զարմանք 'ի վեր քան

զքնութիւն կանացի տկարութեան ,
 նա եւս առաւել : Այսպիսի վայել
 է անունդ հաւատացելոյ մօր , այս-
 պիսի զարգացումն , սոյնպէս և հա-
 ւաք , այսպէս և յուսադրութիւն ,
 ըստ այսմ և քաջալերութիւն առ-
 որդիս : Նա զայսպիսիս ցուցեալ
 մայրութիւն որդւոյն իւրոյ և քաջա-
 լերութիւն . և ամենայն մարց զնոյն
 ուսուցեալ հաւատարմութիւն 42 ,
 որով գովելի լինէր : Թողից զսորա
 գովեստից բան , թէպէտ և բազումս
 իցէ արժանաւոր . նա և քան զմեր
 իմացուածս գեր 'ի վերոյ գտանի ,
 թուի թէ և այլ եւս բազմաց որք
 նայիցին յայս : Իսկ սուրբ վկայքն
 խորտակեալք ջալոտիւք՝ խնդու-
 թեամբ աւանդեցին զհոգիս իւ-
 րեանց 'ի ձեռս հրեշտակաց , ա-
 պրեալք յորոգայթէ որսուաց ազ-
 թիւք զամէնն առելով : Որպէս լոյս
 լուսաւոր ամպօք յերկինս ամբար-
 ձեալք 'ի հոգիս արդարոց կատա-
 րելոց գրեւոցն յերկինս . կամ 'ի
 ձեռս Աստուծոյ ըստ իմաստու-
 թեանն որ յառաւանս պատմի : Սոյն-

պէս է իմանալ և այժմ. քանզի վայել է իսկ հասանելն արդարոցն հոգւոց յայն յոր յուսացան մինչ 'ի միւսանգամ միաւորութիւն հոգւոց ընդ իւրաքանչիւր մարմնոց : Սայլս ապա հրամայեցաւ ածել և բառնալ զմարմինս նոցա և տանել 'ի տեղի այրման . զի զայս ուսոյց նոցա սատանայ , կամելով անյայտ առնել ղյիշատակս նոցա յերկրէ : Իսկ զպատանին Մեղիտոն թողին անդրէն՝ յուսալով զասկրուստ նորա , զի դեռ եւս կենդանի էր : Այլ մայրն տեսեալ մնացեալ միայն և բարժանեալ յընկերակցացն , սիրտ առն ընկալեալ և զօրութիւն : զտրկարութիւն մոռացեալ , 'ի յուս բարձեալ զմանուկն , խնդութեամբ ընթանայր . մայր մարտիրոսի ցանկայր լինել , և արագ հասանէր խընդրոյն : Ի ճանապարհին լուծանէր հոգին 'ի մարմնոյն և մտանէր առ Աստուած : Ապա մօրն զսուրբ մարմինն տարեալ զկնի սայլիցն 'ի բառնակն մաքուր ընկենոյր անյապաղ փութով : Նոյնհետայն 43 հուրն

ԲՈՐԲՈՔԷՐ, մարմինք սրբոցն ողջա-
կէզք կատարեալք 'ի հաճոյսն Աս-
տուծոյ, ջրով և հրով մաքրագոր-
ծեալք, և ամենայն փորձութեամբ
փորձեալք, իբրեւ զարծաթ սըր-
բեալք և զտեալ, եւթնպատիկ չար-
չարանօքն պարզեալ 'ի հոգոյ. որ-
պէս 'ի դէպ նոցա եկեալ մարգա-
րէին երգ, որ առ բազմապատիկ
քննութիւնսն ասի, որգունակ զի
սոցա է ասել. Փորձեցեր զմեզ,
Աստուած և քննեցեր որպէս ար-
ծաթ զի քննի. և յաջորդօքն եւս
պարծել. Անցաք մեք ընդ հուր և
ընդ ջուր. և դարձեալ ջուր՝ որ-
պէս եղեւ իսկ և տեսաք: Այսպի-
սեօք եւս քան զայս ընկալեալ հան-
դէս և վճիռ:

Սոցին այսոցիկ եղելոց ապա
խորհուրդ առնէին եպերեւելքն 44
այն ամպարշտացն դապք և չա-
րեացն խորհրդածուքն զանկորուս-
տըն գանձ պատուական ոսկե-
րացն այրելոց կորուսանել ջրով
ջանային, որ քան իւրեանցն կարո-
ղութիւն յոյժ խորհրդածեալ. զե-

ւորեալ 'ի գետն մեծ արկանէին ըզ-
 բովանդակն , ոչ ինչ թողեալ ար-
 տաքոյ : Խորհրդաբար ժողովեալ
 զի մի մնացէ մասն տու քրիստո-
 նեայսն՝ որովք առաքինասցին .
 զայսոսիկ ունայնախորհուրդք 45 :
 Եւ այսպէս կամեցեալ ծածկել զա-
 րիական քաջ զօրականսն , ինքեանք
 պարտեցեալ և յամօթ լեալ գոր-
 ծակցաւն իւրեանց սատանայիւ՝ որ
 զայսպիսիս մոլէր ընդգէմ սրբոցն :
 Իթ մեծ կարծելով զայս նոցա իւ-
 րեանց անզօրութեանն՝ յազթու-
 թիւն թագաւորական համարելով
 զծածկել նշխարացն , 'ի ջուրս գե-
 տոյն արկանէին : Որք իբրեւ արկան
 անգ՝ ժողովեցան 'ի միասին , բնաւ
 ոչ կորուսեալ և ոչ մի , այլ 'ի միա-
 սին գտեալք , Աստուծոյ զայս այս-
 պէս հրաշագործեալ որպէս և կա-
 րող է . նա և լուսաւորագոյն քան
 զփայլումն աստեղաց ճառագայ-
 թեալ 'ի ջուրսն . և գաւառութիւն
 միութեաննոցա անբաժանելի մնայր
 և յետ մահուան :

Տեսիլ երեւեցուցեալ եպիսկո-

պոռի քաղաքին յետ երկից աւուրց ,
 և ցուցեալ յայտնագոյն նշանիւ
 զտեղին , յորում կային հաւա-
 քեալ արփիափայլ սուրբ ոսկերքն .
 'ի գիշերի երթեալ հրաման տային
 առնուլ յուղից գետոյն՝ և տանել
 հանգուցանել 'ի հօրն դանձարան
 զանապական շնորհն զբժիշկն ախ-
 տաժետաց : Որոյ առեալ սրբազան
 տեսուչն Պետրոս զուխտ քահանայ
 ութեան վիճակի , երկեւղիւ բազ-
 մաւ 'ի տեղին հասանէր հանդիպէր
 մեծի փափագմանն լուսոյ : Սրբա-
 պէս ժողովեալ եդեալ 'ի միասին ա-
 ռանց պակասման գտանէր 'ի ճա-
 ճանչ նշողիցն , իւրաքանչիւր տեսո-
 զացն աստեղապէս երեւեալ լու-
 սաւոր զջուրսն առնէին . մի առ մի
 եդեալ անքակտելի սիրով , ամենն
 մի քառասունք անուանիալ , տա-
 րեալ խնդութեամբ յօթեվանս ար-
 գարոց 'ի տունս աղօթից 'ի տաճար
 տէրունի հանգուցեալ : Երգ օրհ-
 նութեան և տօն խնդութեան կա-
 տարեալ խնկաւէտ սաղմոսիւք և
 հոգեշնորհ օրինգք , աւետեաց յի-

շատակ և եկեղեցւոյ փառաց լրումն :
 Լուսափայլ շնորհք զնոյնն կար-
 գել յապագայց ազգաց , օրէն և տօն
 տարեկան հրամանաւորեալ զայտր
 աւուր համաշխարհական խումբս :

Իսկ արդ և մեք վերջացեալք ժա-
 մանակաւ , որ արժանաւորեցաք տօ-
 նախմբել և ուրախութեամբ հոգե-
 ւորականաւ զուաճանալ ՚ի յիշատա-
 կի սրբոց քառասնիցն , տեսաք ըզ-
 պատմութի սոցա հանգիսին որչափ
 բաւական եղել մեր տկարութիւնս ,
 և կարճառօտիւք ասացան ՚ի ձեր
 լսելիս որքան և պատմեցաւս . ոչ
 ըստ նոցունց արժանաւորութեան ,
 և ոչ ըստ ձերում փափագման և
 խնդրոյ , այլ ըստ իմ մտացս սակա-
 ւատեսութեանս և փոքրանձնու-
 թեանս յիմաստս : Սիրելիք , արդ
 տեսցուք և զանուանց նոցա թիւ .
 քառասունն են թուով , ոչ պակա-
 սեալ և ոչ յաւելեալ , զի թէպէտ և
 պակասեցաւ , դարձեալ Աստուծոյ
 տեսչութեամբն լցաւ : Սոյն այս քա-
 ռասուն թիւս բազում խորհուրդս
 ցուցանէ մեզ յինքն բարգեալ : Նախ

քառասներակ աւուրբք թուով կեն-
դանանալ յորովայնի իմանալի է
զմարգն և հոգեւորիլ: Եւ զայո
է ուսանել 'ի սուրբ հարցն աւան-
դութենէ. որ և սոքա մեզ կեն-
դանացուցիչք գտան 'ի ձեռն իւ-
րեանցն լուսաւորութեան և բա-
րեխնամութեան: Աւերացուք ապա
և յայլ խորհուրդ քառասներակ
թուոյ. քառասուն փուրբք ջրհե-
ղեզ ապականեալ զանօրինեալն
առ Նոյիւ գատեցեալ ջրով զհեղեղ
մեղաց: Իսկ սոքա մեզ ջուր փրկու-
թեան և ջուր ուրախութեան ծա-
րաւելեաց 'ի տան տեառն, զի ին-
քեանք ջրով տանջեալք վասն Քրիս-
տոսի 'ի ջուրսն հեղձուցին զանմար-
մինն Փարաւոն: Բախանան 46 և
արգարոց անձինք այսու քառաս-
ներակ թուոյ աւուրբք՝ պահօք ա-
ռաքինացեալք, հոգեւով զօրացեալ
և զմարմինն նուաճեալ. որսէս
զյոշովս է իմանալ. 'ի Սինէական
լէրինն Մովսէս երկիցս անգամ,
ուր և աստուածատեսութեանն ար-
ժանաւորիւր և զպատգամս պա-

առւիժանի և աւետեաց երկրին՝ ժողովրդեանն Խորայելի առեալ բերէր յԱստուծոյ : Այսպէս և ողբ սրբազանքս իւրեանց բարեմիառ տնուանցն թուոյ մեզ նոր Խորայելի աստուածատես ժողովրդեանն եկեղեցւոյ զպարգեւս աստուածատուրս և զաւետիս 'ի յերկինս : Նորոգելով ճանապարհ հաշտարար իւրեանց 47 չարչարանօքն , և մեզ հրաւիրակք ոչ յերկիր աւետեաց , այլ 'ի վերնաքաղաքն Սիովն մայրն սրբոց : Ոչ մոռանամ և զմեծն Եղիա 'ի մարգարէո զկուսութեամբն հաճոյացեալ Աստուծոյ . որ և զնախանձն Աստուծոյ սաստկապէս խնդրէր և պատուհասէր զԽորայել անողորմարար խրատով : Սովով և երաշտով և գարձեալ հրկեղ 48 պատարագօքն զմարգարէան Բահազու խապառ կոտորէր , և յանգիմանէր զԱքայար միւսանգամ անձրեւածին ամպովքն : Փախուցեալ լինէր յաստուածատեացն Եղարեւայ ըզքառասուն տիւ , և 'ի լեառն Աստուծոյ այդքան պահօք սրբամատոյց

լեալ ճշմամբ մարմնոյ . հոգւով
ընդ Աստուծոյ խօսէր դէմ յանդի-
ման և մաշկեկան ծածկէր զերեսս
զտրհուրեալ յերեւման Աստուծոյ
զինքն լեալ : Իսկ զի այս է Թիւ որը-
բեցելոցս այսոցիկ , որոց անուանա-
կիր է և սրբոցս և պահոցս համարք :

Արդ այսպիսեօք և սոցա առաքի-
նութիւնս պահօք , ջրով և հրով , և
Թիւն քաջայարմար քառասուն . և
սոքօք մեզ աստուածատեսութիւն
յօրինի 'ի սոյն տեսակ : Լինի այսո-
քիւք Թուովք ընծայումն անդրան-
կացն Իսրայելի Մովսէսի օրինա-
դրութեամբն , քառասնօրեայ յան-
դիման առնել տեսուն 'ի խորանն
սրբութեան պատարագօք : Որ և սո-
քօք ոչ միայն անդրանիկք Գամրաց ,
այլ ամենայն անձն և ամենայն ազգ
ընծայի Աստուծոյ , և յանդիման
կան սրբեալք և ազատեալք 'ի մե-
ղաց սոցա բարեխօսութեամբ : Քան-
զի իւրեանց օրինադրութեամբ և
նահատակութեամբ և ջերմեռանդն
սիրով զամենեցուն փրկութիւն հայ-
ցեն յԱստուծոյ . և սոցին Թուովք

ՆԵՐՔ . Ի Ս . ՔԱՌԱՍ .

4

պահօք և մեք մաքրեալք լիցուք :
 Տէրն մեր և Աստուած Յիսուս
 Քրիստոս ինքեան մարմնովն ծնըն-
 գեամբն պատուեաց և զայս թիւ՝
 քառասնօրեայ 'ի տաճարն բերմամբ
 ծնողացն և ընծայեալ 'ի ձեռն ին-
 քեան զարարածս Աստուծոյ և Հօր
 'ի բարձունս : Ի սոյնչափ աւուրս
 և յետ մկրտութեան պահեաց կե-
 նարարն մեր Քրիստոս , և զամենայն
 փորձութիւնս սատանայի յետ պա-
 հոցն կատարման մարդկութեամբն
 աստուածապէս յաղթահարեաց :
 Մինչ կատարեաց զամենայն կիրս
 անօրէնութեան մարմնովն իւրով
 վասն մեր և զչարչարանսն խաչին և
 զթաղումն և յարեաւ 'ի մեռելոց և
 հաւատարիմ եղեւ աշխարհի , որ-
 պէս ուսաք յաստուածային գրոց ,
 յաւուրս քառասունս երեւեալ ա-
 շակերտացն , և ուսուցեալ նոցա
 զարժանն քարոզութիւն 49 վերա-
 ցաւ յերկինս մարմնով , և գալոց է
 միւսանգամ նովին մարմնով : Նոյն
 ինքն երիս քառասնեակս պատուե-
 լով , ընծայելովն 'ի տաճարին 'ի

գիրկան Սիմէոնի , յետ մկրտու-
թեանն պահօք և յետ յարութեանն
համբարձմամբն յերկինս : Արդ այս-
պէս խորհրդածեալ քառասնեակս
թիւ . ութ հնգեակս և հինգ ու-
թեակս , և չորք տասնեակս և մի քա-
ռասնեակ յինքն ժողովեալ և կա-
տարեալ այսպէս թիւս : Նեղ է տե-
սութիւն նոցա , բայց մեք ասաս-
ցուք զոր ինչ իմանամք 'ի սլատիւ
քառասնից սրբոց : Ութ հնգեակն
ասացեալ եւթն հնգեակն աշխար-
հիս այսմիկ եւթն հազար դարուցս
կենցաղավարութեան կարգս : Գե-
ղեցկապէս բերէ զնմանութիւն , և
հինգ հինգ զթիւ նոցա վտան հինգ
զգայութեան մարդկան , որով գոր-
ծի բարի և չար , և աշխարհակիր
կեանս նոքօք յօրինի : Իսկ յետ
եւթն հնգեկացս ութերորդ հըն-
գեակն զութերորդ դարուն՝ որ է
առաջին և սկիզբն անկէտ յաւիտե-
նին քրիստոսամուտ գալստեան ըստ
գրոց և դարուց : Արդ հինգ հինգ
առ մի մի դար խորհրդածեցաւ քա-
ռասնեակս թիւ . զի հնգիւք զգայ-

ութեամբք սրբապէս մատակարարեալ զկեանս աշխարհիս յեւթն դարս, յութեակն արժանի լինին նովին հնգեակ Կործարանօք անճառ վայելչութեանցն որ անկն է 50 այսմ սրբոց: Սոյնպէս և հինգ ութեակն ըստ հինգ զգայութեանցն մաքրել զութ խորհուրդսն չարութեան զհոգեկանս և զմարմնականս. որպէս սուրբ հարքն իմաստասիրեցին ՚ի գիրս: Իսկ զգայութիւնքն են այսոքիկ. նախ անուութիւն աչաց, լսելութիւն 51 ականջաց, հետոտելիք ռնգաց, շօշափելիք ձեռաց և ճաշակելիք բերանոյ. և են կրկին հոգեկան և մարմնական: Բարութեցաւ այսոքիկ և յայտնեցաւ. ասասցուք զութ խորհուրդսն, զի պարզ լիցի որոց կամիցին: Սկիզբն որովայնամոլութիւն, պոռնկութիւն, արծաթսիրութիւն, տրտմութիւն, ձանձրութիւն, բարկութիւն, անպիառութիւն, ամբարտաւանութիւն. այսոքիկ են ութ: Նոյնպէս կրկին են և սոքա, և այսոցիկ յաղթեցին սուրբքն և հեր-

քեցին . և գտան հաճոյք Աստու-
 ծոյ , և բնաւ առաքինութեամբ
 հանգիտահրեշտակք : Կրէ յինքն
 քառասնեակն չորս տասնեակս . այս
 կատարելագոյն է և բարձրագոյն
 խորհուրդ , ընդ չորս կողմանս աշ-
 խարհի քարոզել զաւետարանն փրկ-
 ւութեան : Ղամբարափայլ լուսով
 ջահացուցանել ընդ ոլորտս տիեզե-
 րաց զսրբոցն յիշատակ միացեալ
 ճգնութեամբ ընդ նոցունց հոգւով
 և մարմնով , մտօք և շնչով , բովան-
 գակ մաքրութեամբ զթիւ չորեքկին
 առլցեալ 'ի քառասնեակն աւար-
 տեալ չորիւք տասամբք : Ի սոսին
 սուրբ քառասնիցս թիւ կատարի և
 այլ խորհուրդ զմարգարէիցն լնուլ
 թիւ քսան և չորք . և զերկստասան
 առաքելոցն և զչորք աւետարան-
 ջացն . որպէս զի քսան և չորք և եր-
 կստասանն և չորքն լնուլ զթիւ քա-
 ռասնիցն . քանզի սոքա զմարգա-
 րէացեալն 'ի մարգարէից զՔրիս-
 տոս տեսին և ծանեան : Սոյնպէս
 և զառաքելոց քարոզեալն ընկալան
 և հաւատացին և յաւետարանջացն

լուսաւորեցան և աւետեացն հասին
հետեւելով ընդ լուսաշաւիղ պո-
ղոտայն : Եւ այսպիսի բազում խոր-
հուրդ արտայայտէ սոցա անուանց
թիւ որքան ասացաք , և այլ եւս ա-
ռաւել՝ որ մեզ անհասանելի է . այլ
այսքան որչափ մեզ պատշաճ է :

Կայ և յանուանցն գիր խորհուրդ
և կարի յոյժ զարմանալի . քանզի
քառասնիցն անուանցն գիր բովան-
գակէ միահամուռ երեք հարիւր
տասն և ութ 'ի ստոյգ օրինակաց որ
գտանիցի ճշգրիտ դեպքոտիկոն ըստ
Յուէնաց , յորոց և կոչումն անուանց
նոցա : Տեսցես ինձ և ստուգա-
գիւտ 52 'ի Հայոց նոյնպէս երեք
հարիւր տասն և ութ գիր . և այս
մարգարէութիւն վասն սուրբ և
մեծ ժողովոյն Նիկիայ հաւաքախըն-
գիր 53 հարցն : Ինձ զարմանալի այ-
սոցիկ և իբր տեսողութիւն նախա-
գուշակ . քանզի կանխագոյն եւս
էին սոքա ամօք ինչ քան զժողովն
առաւելածազան , որ գումարեցան
'ի Նիկիայ՝ Կոստանդնու հրամա-
նաւ . կենաց բանին հետեւողք հա-

ւատ հաստատեցին , խոստովանու-
թիւն սուրբ Երրորդութեանն և մի
աստուածութեան : Որ և այս թիւ
խորհուրդ 54 գրոց բերէ յայսպիսի
տեսակ , որպէս զի զհարցն բերել
զհամար , և յԵրրորդութեանն գտա-
նիլ խորհուրդ . քանզի հարեւրքն
երեք միաչափք , և Երրորդութիւնն
երեք անձինս հաւասարք : Սոյն-
գունտկ ութեւտասունքն . երիս
վեցեակս միաթիւս , և այս նոյնպէս
խորհուրդ . մի 'ի բազմութիւն թը-
ւոցն հայկցիս և թիւրեպցես թը-
ւովքդ , այլ զբաժինսն միահաւասար
տեսցես և խորհրդականեսցես 55 :
Վատարեալ տեսցես միութեամբ
բարժանմամբն զհաւասարութիւն
թուոցն , և գտցես զպահնչեւիսն 'ի
քառասնիցն անուանակոչութիւնսն
և քննութիւնս :

Իմասցուք և այլ խորհուրդ օգտա-
կարագոյն և հոգւոց մերոց փրկու-
թիւն : Այսոցիկ սրբոց հանապազ
տան յիշատակի սոցա 'ի սուրբ քա-
ռասներորդ պահոցս հանդիպի , ո-
րով և տռաւել անուանակոչութիւն

նոցա ըստ աւուրցս հոգեւորապէս
 տօնել և պարկեշտութեամբ զյղջիսւ
 թիւն կերակրոց արապոյ աւուրցս
 և տօնիս թողեալ, թեթեւութեամբ
 ընթանալ 'ի յասպարէզ հանգիսի
 նոցա : Բախճանապէս զնոցայն ա-
 ռեալ յարացոյց 56 մեղ և օրինակ
 զգանազան տանջանան : Իբր այժմիկ
 տեսող նոցա լինելով և մարտակից ,
 ընդ նոսին խոստովանութեամբ ըզ-
 ֆրիսառս . որովք մարթի նոցա և
 պսակակից լինել և սքանչելատեալ
 յերկնուստ պսակացն . նախ չար-
 չարանացն հազորդելով և վշտակցե-
 լով իբրեւ զբարիոք զինուորս :

Արդ տօնեսցուք , եղբարք , զտօն
 սրբոցն և պաղաքերեսցուք տօնիս
 վայելչականս , և տացուք աւուրս
 զպարտական օրհնութիւնս արժա-
 նաւորապէս : Տեսցուք զխորհուրդ
 տօնելոյս զինչ է , և զիարդ իցէ տօ-
 նել զսրբոցն տօն : Ի նեղութիւնս
 ուրախանալ , 'ի վիշտս փառաւորել
 զԱստուած , 'ի տանջանս համբե-
 րել : Որ զփառս արդարոցն կամիցի
 առնուլ , գործովք նոցունց նմա-

նեւցի . ըստ օրինակի նոցա մարտի-
 ցէ , թէպէս և ոչ ընդ Ագրիկո-
 ղայոս , այլ ընդ ստատանայի : Ահա-
 ւասիկ և մեզ առաջի կայ հանգէս և
 մարտ և կռիւ և մրցութիւն ագոնի :
 Լուարուք և 'ի միա տռէք . արգիւ-
 նացուցէք 'ի սրտից ձերոց անգոս-
 տանս . եղիցուք պատրաստք , ելլուք
 'ի պատերազմ , մարտիցուք և յաղ-
 թեացուք և յաղթեալ ընկձեացուք
 զթշնամին մեր զհակառակորդն . մի
 թողցուք յոտն կալ , այլ սպանցուք :
 Քննութիւն արասցուք մտաց մերոց
 և խորհրդոց . թողցուք զբարեացն
 խորհուրդ , ստասցուք զբարեացն
 հանգէս , սրբեացուք 'ի մեզաց զան-
 ձինս խոստովանութեամբ և ապաշ-
 խարութեամբ : Այս է տօնապիտոյն
 յոյս . այսպէս պատուի սրբոցն յի-
 շատակ և Քրիստոս փառաւորի :
 Նայեցարուք ընդ սրբոցն չարչա-
 րանս և 'ի ժուժկալութիւն , 'ի
 վիշտա և յաղթան : Դաւանեացուք
 զնոցա խոստովանութիւնն , և շա-
 հեացուք ընդ նոսա զփրկութի : Բա-
 քունիս զնոսա կալլուք անձանց մե

րոց , մանաւանդ եթէ նոքօք զՔրիս-
 տոս Աստուած մեր : Որպէս ար-
 ժանն է տօնել և յանկադոյն սրբոցն ,
 այսպէս տօնեսցուք , մի աշխարհա-
 պէս այլ 'ի վեր քան զաշխարհ : Մի
 որովայնիւ փափկացեալ , այլ հո-
 ւով լցեալ : Սիրեսցուք զմիմեանս .
 պատուեսցուք զիրեարս . մի զան-
 ձանց եւեթ խնդրեսցուք , այլ և
 զընկերին : Ասեմք տօնել , և զտօնին
 պատճառն ոչ առնումք 'ի միտ և
 այնպէս տօնախմբել : Կերակրովք
 կարծեմք և ըմպելեօք զտօնն և կամ
 զարդուք պատուականաց 57 : Ահա
 ւասիկ որոց տօնն է՝ նոքա քաղցեալ
 և ծարաւի և մերկք և 'ի պաղ ընկե-
 ցեալ . կարօտեալք , նեղեալք , չար
 չարեալ , ձուլեալ մարմնով , և պտ-
 տառեալ արիւննահոս : Իսկ մեք
 փափկանամք , և առաւել քան ըզ-
 պէտան , և զարդարեալ ճեմեմք և
 ցնծամք երկրաւորօքս : Ուստի՞ գտա-
 նիցիմք այսոքիւք տօնիչք , և կամ
 պատուիչք արքոցն . այսպիսեօք ոչ
 եւո . սոյն և հակառակ է նոցա ճը-
 գանցն և չարչարանացն , և ոչ միա-

բանի ընդ նոսա : Ասան այսորիկ 'ի
բաց թողցուք զամենայն 58 ըստ եր-
կրիս խորհուրդ և զգործս չարեաց .
ապա կատարեալք լիցուք մտքք յար-
դարութիւն և 'ի սրբութիւն և 'ի
գործս բարեաց : Այս է նմանու-
թիւն նահատակացն , և վասն այսո-
րիկ յԱստուծոյ պարգեւեցաւ մեզ
ածնել զչարչարանացն օր սրբոցն և
Ժառանգ գտանել հաւատոց նոցա
և գնացից . և ճանաչել զբարեպաշ-
տութեան օրէնսդրութիւնն առ Աս-
տուած հայեցողութիւն : Արդ եղ-
բարք ջանասցուք նեղ և անձուկ ճա-
նապարհաւն սրբազանիցն մտանել
'ի պատրաստեալն նոցա տեղի և
պսակեսցուք . քանզի որ զայս հան-
գէս յօրինեաց , արդարագատ է և
առանց ակնառութեան և հաւասար
ճգնողացն , հաւասար տայ զպար-
գեւն , և զոչ հաւասարսն ոչ առնէ
զուգապատիւ , այլ ըստ իւրաքան-
չիւր վաստակոցն և զվարձն : Որպէս
և ուստք յաւետարանէն որ ասա-
ցաւ 'ի տեառնէ . Գաղտց է որդի
մարդոյ փառք հօր իւրոյ , և յայն-

Ժամ հաաոււցանէ իւրաքանչիւր ըզ-
գործս իւր :

Բայց այժմ մեք որ տօնեմք այսօր
զյիշատակ քառասուն վկայիցն Աս-
տուծոյ , զմիաբանութիւն 'ի հա-
ւատս նոցա տեսցուք , և նմանողք
լիցուք նոցա ըստ կարի մերում , ճշգ-
նեսցուք ամենայն անդամօք . 'ի միտ
առցուք զնոցա տանջանացն վտանգս
և նեղութիւնս : Համբարձցուք զաչս
'ի յերկինս ազօթալի 59 արաասուօք ,
զի սրբութեամբ և առ Աստուած
հայեցողութեամբն նահատակիցի ա-
չաց տեսութիւնն , և մի յարատ հայ-
եցուածովք 'ի գեղպատրանաց 60
բլշակնիցիմք 61 'ի պատուիրանացն
Աստուծոյ պահպանութենէ : Մա-
քրեսցուք և զլսելիս , զի բան տեառն
լսելի լիցի մեզ . և մի ունկնդիր
լիցուք բանից օտարոտեաց և զա-
ղիր խօսից անընդունելեաց Աստու-
ծոյ . այլ միշտ զբարեացն զբանս
լսելով և ունկնդիր լինել առաջ-
նորդաց խրատու . մի և հոտոտե-
լեօք իգասցուք , որ ինչ ըստ մար-
մնական մարմնաշմանցն խմանի և հա-

կառակ իւզոյ հոտոյն Գրիստոսի .
այլ հոտոտեսցուք բարւոք ՚ի հոտ
կենաց եււոյ՝ որ հեղեալ է ՚ի վե-
րուստ առ ՚ի Հօրէն լուսոյ : Որպէս
տսի եււ անոյշ հեղեալ է անսւն քո
՚ի վերայ մեր , որով և օծանիմք շնոր-
հօք Հոգւոյն սրբոյ և քրիստոնեայք
անուանիմք : Ընդ այսոցիկ զգայու-
թեան և բերանոյ գուռն գիցուք ,
սովորեսցուք խօսել զարժանն Աս-
տուծոյ , և ճաշակել զկենացն պար-
գեւատուն . և մի ծառայել որովայ-
նի որով ոչ արժանաւորի ծառայել
տեառն , զի նա է մայր և սկիզբն
պոռնկութեան և բազում չարեաց .
այլ սակաւապիտութեամբ և հար-
կաւոր կերակրովք բաւականա-
ցուք : Սրբեսցուք և զձեռս յամե-
նայն տնիրաւ գործոց . համբարձ-
ցուք առ Արարած տարածմամբ ա-
զօթից և շօշափեսցուք զբանն կե-
նաց , գործելով զամենայն արգա-
րութիւնս : Այսպէս իմասցուք և
զամենայն անգամոցմաքրութիւն 62 :
Այս է պահոց կատարելութիւն .
որպէս ՚ի կերակրոցն արգելիմք 63

յաւուրս պահոց, նոյնպէս և յա-
մենայն չարեաց. և որպէս 'ի փա-
փուկ կերակրոց անճաշակ լինիմք
յաւուրս պահոց, սոյնպէս ամե-
նայն զգայութեամբ հեռի 'ի չա-
րեացն լինել և բարեացն ընդունակ
և գործօնեայ: Ահա մարտիւրոսու-
թիւն երկարաձիգ 64, ահա վկայ-
ութիւն Աստուծոյ բազմօրեայ. այս-
պիսեօք հաղորդի մարտիւրոսասէրն
ընդ մարտիւրոսացն: Այս է տօնի
սրբոցն զարդ, այս է և ջահից բոր-
բոքումն և անուշահոտութեան բու-
րումն խնկոց, ողորմութիւն տնան-
կաց, լուսատու գիշերոյ կանթեղք,
սէր առանց կեղծաւօրութեան և
միաբանութիւն սրբութեամբ, մո-
մեղինակալս 65 ոսկիս և մոմեղէնս
լուսոյ փոխանակ տկար մեղուացն
գործոյ և գիւտից: Դատաստան
արգար որբոց և այրեաց, և առանց
ակնառութեան և կաշառոց 66,
զարդարանք ոսկէզօծ զգեստուց 67
դեղնափայլ 68 և արծաթատեսակ
սպիտակութեամբ: Պահք պարկեշ-
տութեամբ և աղօթք սրբամտոյց,

արտասոււադոչ և արտահաւաչ 69 .
 մի 70 ճայթմունք և որոտք երգոց
 և պարուց և կայթմանց ձեռնաշար,
 ժուլթեանց . այլ խոնարհութիւն և
 հեղութիւն և անցոյթութիւն հո-
 գեւոր քաղցրաշարժութեամբ . ըզ-
 գեստք չըջապատք բոլորեալք և
 սպիտակափայլ կոկեալ 71 և ողոր-
 կեալ և ճռնչող կոշկօք ոտնատրոփ
 չըջապայութեամբ , յօնաճօճ և տ-
 չակաքաւ գիմօք : Արդ մի միայն ար-
 տաքնովքս զարդարեսցուք զտօնս և
 զպատիւ 72 սրբոցն , այլ և զհոգե-
 ւորական զարդան յօրինեսցուք . և
 այսպէս կստարեալ տօնատէրք լի-
 ցուք . բարձրացուցուք զպատիւ ա-
 ւուրս ըստ հաճութեան սրբոցն և
 հաճոյիցն Աստուծոյ : Մի զխորհրդ-
 դական թիւ քառասնօրեայ աւուրց
 պահոցն պակասեցուցուք , զի մի և
 պակասեսցի պսակն . զքառասնիւք
 ճգնեսցուք և միապէս պահեսցուք .
 մի խոտորեսցի յաւուրցս յայսցանէ
 'ի բազանիս հեշտութեան , զի մի
 լուծցի և անկցի և գտցի խստան և
 ոչ համարեսցի 'ի քառասունսն :

Զայս խորհրդականութիւն և վե-
 կաքիցն ջոկք խնդրեն 'ի մէնջ և զայն
 կամին : Արդ վայելչացեալ եկեղեցի
 Աստուծոյ տօնէ գլխատակ սրբոց
 քառասնիցն այսքան պայծառու-
 թեամբ և ցնծութեամբ երկնիւք և
 երկրաւ, որ ինչ յերկինս իմանի և
 որ ինչ յերկրի. ջրով և հրով, քրիս-
 տոսափայլ արեւաւ և լուսափայլ
 պսակօք : Ի յերկնուստ պայծառա-
 ցեալ, 'ի յերկրէ զուարճացեալ . 'ի
 յերկնուստ պսակեալ ոչ միով միայն,
 այլ քառասնիւք . 'ի յերկրի ջուրք,
 աստեղք ջահաւորեալ, գիւտ նշխա-
 րաց գերափայլեալ . 'ի յերկնուստ
 Քրիստոսի երեւմամբ ոչ միանգամ,
 այլ երկիցս, և զգիշեր մեղացն հա-
 լածեալ 'ի յերկրէ սրբոցն ամրա-
 պահեստ խնամովքն պարածած-
 կեալ : Զայսքան և առաւել քան
 զայս ուրախութիւն կրէ քաղաքս
 Սեբաստիա . քանզի սլարծի քա-
 ռասուն ունելով յինքն արեգա-
 կունս միով լուսով ծագեալ. վասն
 որոյ և քան զբազում քաղաքս
 հռչակաւոր է և անուանի . բայց

ոչ վերջանան և այլք, զի և շնորհքն
Աստուծոյ անզեղջ են. քանզի ուր
և գտցի մասն 'ի նոցունց, քառա-
սունք անուանի. զի միով անուամբ
ամենեքեան կոչեցան, և սփռեցաւ
անուն նոցա ընդ բոլոր աշխարհս, և
ամենեցուն եղեն շնորհք բժշկու-
թեան և փրկութեան և պսակ հա-
սարակաց հաւատով տօնողաց: Ասան
որոյ և որ այսօր տօնել արժանաւոր
եղաք, եղիցի մեղաց թողութիւն. և
բժշկութիւն անտաժետաց և փրկ-
կութիւն հոգւոց և քաղցրութիւն
օգոց և ամենայն չարեաց 'ի բարիս
փոփոխումն, և առողջութիւն 'ի
հաւատս. թագաւորաց և զօրաց
նոցա և հոգեւոր պետութեանց,
սրբազանաբար և գերահրաշ աս-
տուածպետական վսեմութեամբ
համառօտ և ճշմարտութեամբ քա-
րողել ընդ բնաւ մարմին եկեղեցւոյ
ՋԲԱՆԻՆ 73 Աստուծոյ զարժանա-
ւոր բանս. արօտ անմլտս բանաւոր
հօտի. 'ի վայրի գալարւոջ և 'ի ջուրս
հանգստեան հովուել, որովք անա-
րատ պահեալք 'ի գաւիթս մօր մե-

ՆԵՐԲ. Ի Ս. ՔԱՌԱՍ.

Յ

րոյ սրբարար Հոգւովն գրոշմամբ,
 փրկական արեամբ 'ի պահպանու-
 թիւն օծեալք, և փոփոխեալ յառ-
 տեացս ելք յերկին 'ի վերնաքա-
 ղաքն 74 Երուսաղէմ, ուր գտն-
 ձեալ կան ամենայն հոգիք առ-
 տուածահաճոյիցն . յորս լիցի և
 մեղվայելել բարեխօսութեամբսրը
 բոց վկայիցն Քրիստոսի Աստու-
 ծոյ . որում փառք ընդ Հօր 75 և
 ընդ Հոգւոյն սրբոյ այժմ և միշտ և
 յաւիտեանս յաւիտենից . ամէն :

ՍԱՀԱԿ ԵՒ ՀԱՄԱԶԱՍԳ

ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՅ ԻՇԽԱՆԱՑՆ

ՀԱՄԱԶԱՍՊԱԹ

ԵՒ

ՍԱՀԱԿԱՅ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑՆ ՀԱՅՈՑ

Ի ՏԱՆԷ ԱՐԾՐՈՒՆԵԱՑ

ԸՆԴ ժամանակս թագաւորու-
թեանն Լեւոնի կայսեր, և Փլա-
բիոսի արքեպիսկոպոսի Կոստանդի-
նուպոլսի և 'ի հայրապետութեանն
Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի սասա-
կացեալ զօրանայր հարստահարու-
թիւնն Տաճկաց 'ի վերայ քրիստո-
նէից . յոլովք քան թէ սակաւք
եղեն վկայք 'ի Միջագետս Ասորւոց
և 'ի կողմանս Կասպագոմկացւոց և

յԱրարիա : Եւ քանզի ոխո մթե-
 րեալս ընդ թագաւորին Յունաց ու-
 նէին պետք հարաւային բռնակա-
 լութեանն , 'ի վերայ նորա նշան
 յաղթութեան զոր կրեացն Խ-
 մայել 'ի կայսերէն Յունաց զօրու-
 թեամբ սուրբ խաչին . յորժամ կա-
 մեցան առնուլ զթագաւորաբնակ
 քաղաքն Կոստանդինուպոլիս , 'ի
 կողմանս Ասորւոց յեւանելն Խ-
 մայելի 'ի վերայ կոհակացն Ովկիա-
 նոսի անհուն բազմութեամբ զօրաց
 և զինու ամենայարմար սլատրաստու-
 թեամբ . քանզի որպէս ունի յինքեան
 յիշատակարանն զանթիւ զօրուն ըզ-
 չափ համարոյ հատոյ երկոտասան
 գրուաց չափ մանանխոյ , որք նա-
 ւաբեկեալք ջրահեղձոյց անդընդա-
 վիժակք ընկղմնլուծեամբ սատակե-
 ցան յամենի ալեաց կուտակելոց .
 յետ երից աւուրց կատարելով ըզ-
 պաշտօնն 'ի սուրբ Սոփի և ընդ այդն
 ընդ առաւօտն փայտն զփայտան հա-
 րըստահարէր սաստկագոյն կործան
 մամբ քան զՄովսէսեան գաւազանն
 զՓառաւոյն . զի մեծ քան զՄով

սէս և զնորին գաւազանն է աստ :
 Իսկ վարատեալքն 'ի քրիստոսեան
 գաւազանին զօրութենէն , որք մօին
 յանրնակ տեղիս կղզեացն , զօրէն
 ձկանց եզեն կերակուրք միմեանց
 վասն վտանգի սովոյն զոր կրեցին .
 'ի բարկութենէն Աստուծոյ այս
 վրէժխնգրութիւնք պատահեալք
 հասին նոցա , փոխանակ հայհոյու
 թեան թղթոյն զոր գրեցին 'ի
 խաչն Քրիստոսի և յեկեղեցի . որ-
 պէս Սինաքերիմն վաղագոյն առ Ե-
 ղեկիայիւն յաւուրս Եսայեայ մար-
 գարէին : Իսկ Թագաւորն Լեւոն և
 պատրիարքն Փլարիոս մեծ գոհու-
 թիւն մատուցին Աստուծոյ հան-
 գերձ բաղմութեամբ քաղաքին և ա-
 մենայն Ասիայ . և տիեզերք ուր և
 համբաւ լըոյն հասանէր յեկեղեցիս
 քրիստոնէիցն առաւել փառաւորէր
 անունն Քրիստոսի :

Ի Ժամանակին յայնմիկ էր հաւա-
 տացեալ մարզպանութիւնն Համա-
 ղասպայ 'ի տանէն Արծրունեաց 76 .
 սա տիրէր սեպհական տէրութեան
 Վասպուրական կոչեցեալ իշխա-

նութեան, եղբարս ունելով երկուս
 որոց անուանքն ճանաչէին առաջ
 նուա՞ն Սահակ և երկրորդին Մեր-
 հուժան . սոքա էին արք անուանիք
 և քաջք 'ի պատերազմունս և 'ի կրօ-
 նըս և 'ի կարգս քրիստոնէութեան .
 աներկբայ և անսայթաք գնային յօ-
 րէնս և 'ի պատուիրանս տեսառն ան-
 արառք : Իսկ սկզբնաչարն սատա-
 նայ մախացեալ ընդ պատուական
 արանցն բարեհամբաւութիւն նա-
 խանձընդգէմ վառէր նոցա : Արք
 ոմանք սուտակասպառք ոլք քսու-
 թիւնս ղնոցանէ առ գլխաւորն Տաճ-
 կաց առնէին զամբաստանութիւն 77
 'ի նոցանէ խոկալ ամբաստանէին .
 ընդ որ սաստիկ զայրացմամբ իբրեւ
 զգազանս արիւնարբուս մրմռեալս
 'ի վերայ պատուական արանցն, ըս-
 կըսան խորհել վառն նոցա չարիս .
 և քանզի երկուք ոմանք էին 'ի ժա-
 մանակին յայնմիկ գլխաւորք Տաճ-
 կաց Մուսի և Ահարոն անուանք
 նոցա որդիք Մահմէդեայ, յերկուս
 բաժանեալ էին զաշխարհն զօր էին
 նուաճեալ ընդ տէրութեամբ իւ-

րեանց : Եւ էր վիճակեալ աշխարհն
 Հայոց Ահարովնի . և նա իսկ և իսկ
 փութապէս յղեաց առ հազարա-
 պետն Հայոց զոմն , որոյ անուն
 ճանաչիւր Խուղիմայ . 'ի կասկածի
 եղեալ մի գուցէ ամբաստանու-
 թիւնքն զնոցանէ որ վասն թագաւո-
 րին Յունաց էին 'ի գլուխ ելանի-
 ցեն : Եւ իբրեւ եկն 'ի սահմանս
 Հայոց , փութացաւ յղեաց կոչնա-
 կանս զնոցանէ գալ նոցա առ նոսա
 սիրով խաղաղութեամբ , ոչ ինչ
 յայտնելով զոր ինչ խորհեալ էին
 զնոցանէ չարիս : Իսկ նոքա քանզի
 ոչ ինչ գիտէին զանձին իւրեանց
 խիղճ , ելեալ գնացին աներկիւզ
 համարձակութեամբ զկնի եկելոյ
 կոչնականացն , թէպէտ և 'ի կասկած
 լինէին 'ի նոցա խարդախութենէն ,
 և զվերակացութիւն աշխարհին և
 զգործ իւրեանց տային 'ի ձեռն
 Դաւթի Մամիկոնէի , և հազարա-
 պետն անց գնաց 'ի քաղաքն Պար-
 աւաւ ընդ իւր տանելով զպատուա-
 կան նախարարսն Արծրունեաց :
 Եւ իբրեւ հասին անգր զպատրուա-

կեալն վասն նոցա չարիս յայտնի
կացուցանէր , կամ 'ի բաց կալ 'ի
հաւատոցն Քրիստոսի , և կամ մե-
ռանել խոշտանդանօք . զի զայս
խորհեալ նոցա կամ դառնալ յեր-
կրրպագութենէն Քրիստոսի և 'ի
բաց կալ 'ի հաղորդութենէն Յու-
նաց , և կամ մեռանել խոշտանդանօք
և այնպէս անկասկածելի մնալ նո-
քա 'ի նոցանէ : Եւ տուեալ զնոսա
'ի բանդ կապանօք հանդերձ , յը-
ղէր պատգամս առ նոսա զկարծե-
ցեալ խորհուրդսն ապստամբու-
թեան 'ի ձեռն այնր իրի բառնալ
'ի միջոյ . և պարգեւս և պատիւս
մեծամեծս ընդունել նոցա յարքու-
նուսա . և եւս 'ի մեծագոյն ձգիլ
գահակալութիւնս , և հաւատարիմ
լինել 'ի գրան արքունի , և շքեղ և
երեւելի ընդ ամենայն կողմանս տէ-
րութեանն Տաճկաց զնոսա կացու-
ցանել . և յերկրորդական կեղծա-
ւորեալ հասուցանել պատիւ : Բայց
քանզի հիմնացեալ էր 'ի միտս և 'ի
խորհուրդս նոցա հաւատք սուրբ
Երրորդութեանն 'ի վերայ առաքե-

լական վիմի հաստատանոյ, իբրեւ ըզ-
 խազս մանկանց և զառասպելս պա-
 ռականց զառ 'ի նմանէ խոստմուն-
 արն համարէին. և իբրեւ զմեքենայ
 ինչ յամուր պարսպէ 'ի բաց դառ-
 նային առաքեալքն առ նոսա ար-
 քանեակք չարին : Դարձեալ վերըս-
 տին սպառնալիք խոշտանդանաց և
 կտտամահ տանջանք զըսւ կենաց
 նոցա առնել խոստանայր 'ի ձեռն
 չարաշնորհք գահճացն առ նոսա
 յղեալ. որում անըմբերելի միաս
 թուլամորթ վատասրտութեամբ գո-
 լով ահարկութիւնս Մերհուժանն
 այն նախ քան 'ի տանջանս մտեալ
 մերկացեալ զհաւատոյն զգեստ զառ
 'ի Քրիստոս մկրտութեան օծումն
 ձախողակի գիմնցմամբ, անյապաղ
 փութով եւ գնաց յանգիման հա-
 զարապեաին 'ի տեղի կործանմանն,
 յանձն առնոյր զօրէնսգրու-
 թիւն նոցա արագապէս թլփատել :
 Եւ նա արտաքս իբրեւ զուռն և ցա-
 մաքեցաւ փութապէս քան զթզե-
 նին որ սչ պաղարերեաց անառն
 իւրում. և ելեալ ի խանական ճո-

խուժեամբ գալ մտանել յաշխարհն
 Վասպուրական տիրել փոխանակ
 եղբարց իւրոց :

Զայս լուեալ Դաւիթ Մամիկո-
 նեան փուլածացաւ վաղվաղակի ընդ
 առաջ նորա պատահեաց նմա և ե-
 հատ զգլուխ նորա և եբարձ զնախա-
 ւինս նորա 'ի տանէն Արծրունեաց :
 Իսկ երիցս երանելիքն Համազասպ
 և Սահակ իբրեւ լուան զգլորումն
 եղբօրն իւրեանց , և զազդեցութիւն
 չարին 'ի մէջ նոցա , մեծակական ող-
 բովք դառնապէս արտասուօք , և
 անհանդուրժելի հառաչմամբ ձայն
 ողորմելի բարձրացուցանէին 'ի վեր
 առ յոյսն իւրեանց Քրիստոս , զի մի
 գուցէ մերկացեալ լիցին 'ի նախա-
 խնամութենէ պահպանող ամբա-
 ծածուկ ձեռացն Աստուծոյ . և մի
 խրատել գունակ եղբօրն Թշուա-
 ւականի , ընդ չարագոծնեայ լծակ-
 ցեսցին հոգւոց , այլ զի կացցեն
 մնացեն հաստատուն 'ի հաւատման
 Քրիստոսի յորս լուսաւորեալ կըն-
 քեցան Հոգւովն սրբով : Եւ կային
 Պային 'ի բանդին . և խնդրէին 'ի

բազումողորմ Քրիստոսէն գտանել
պարգեւս հանգիսի մարտիրոսու-
թեան նահատակութեան :

Իսկ ամենաչարն դարձեալ բար-
ձրագոյն քան զառաջինն զարբա-
նեակն իւր ընդգէմ սրբոցն սպառ-
նալեօք և ահարկութեամբք և ողո-
քական խաբէութեամբք . զի թե-
րեւս կարասցէ 'ի վայր կործանել
զնոսա 'ի հրապոյրս պղտորս մա-
հածինս . . . օրէնսդրին իւրեանց
. . . Եւ յանդիմանակաց միմեանց
առեան գործեալ հրապարակա-
կոյտ ամբոխիւ առ պատրանս մոլո-
րութեան միջնորդելով զայլս ոմանս
'ի նախարարացն Հայոց որք 'ի հան-
դիպումն հազարապետին ժամա-
նեալ եկեալ էին : Իսկ սրբոցն քա-
ջայուշ մտաւոր բանազինութեամբն
զառ 'ի Քրիստոս հաւատոցն և աւե-
տարանական պատմութեամբքն մի
ըստ միոջէ կարգաբանութեամբ ,
զանակզքնականութիւնն առ Հայր
և ըստ ժամանակի տնօրէնութեանն
հանգես , և զմիասնական Եր-
րորդութեանն աստուածաբանու

Թիւն աներկեւզ համարձակու-
 թեամբ առաջի բռնաւորին համա-
 ոտ եղեալ, մինչ զարմանալ ընդ
 համարձակութիւնն նոցա մեծաւ
 հիացմամբ, յաւելեալ և հայհոյու-
 թիւն առ գլխաւորն և օրէնսգիրն
 իւրեանց փոխանակ անուանէր
 գոլ նոցա առ 'ի Քրիստոս հաւատո-
 ցն 'ի քարոզութենէ մարգարէիցն,
 և սրբոց առաքելոցն ուղղապատում
 վկայից աստուածութեանն Քրիս-
 տոսի :

Ընդ որ յոյժ մտապահ եղեալ
 նախարարքն ընդ սպառնալիս տէ-
 րունի ահարկութեանցն զոր եզին
 առաջի նոցա սուրբքն զասացեալն
 կենարար Փրկչին թէ Որ գայթա-
 գղեցուցանէ զմի 'ի փոքրկանցս յայտ-
 ցանէ յիս հաւատացելոց, լաւ էր
 նմա թէ կախեալ էր քար երկան
 իշոյ զպարանոցէն և ընկզմեալ 'ի
 խորս ծովուն . և դարձեալ եթէ
 լաւ էր մարգոյն եթէ չէր ծնեալ,
 և դարձեալ եթէ վայ մարգոյն յոր
 ձեռն գայցէ գայթագղութիւն : Իսկ
 բռնաւորն զայրացեալ մեծաւ տա-

ապա անօր վարանէր իբրեւ զգա-
 ղանս արիւնհարբուս ընդ արհամար-
 հանս առաջնորդին իւրեանց մոլո-
 րութեանն . և ընդ նախատինս կար-
 ծեցեալ օրէնսգրին իւրեանց կոր-
 ծանմանն . և յապուշ կրթեալ միտքն
 և եթէ զինչ խորհեացի չարութիւն
 զարբոցն անգիտանալ թուէր : Այ-
 սուհեաեւ հրաման եա անյապաղ
 զսաւ առնել կենաց նոցա . և դահ-
 ճացն առեալ տանէին ղնոսա 'ի տե-
 ղի նահատակութեանն : Իսկ նոցա
 ճեմս առեալ այսպէս արագաքայլ
 գնացիւք որպէս յառագաստ հար-
 սանեաց , որք հրաւիրեալ կոչին ան-
 տրտում ուրախութեամբ առ հան-
 դէս մարտիրոսութեան գիմեալք :
 Եւ մինչքեռ զգնային և երթային նո-
 քա , սկսան յորդորել զմիմեանս ան-
 երկեւղ համարձակութեամբ մատ-
 չել 'ի տեղի մարտիրոսական վճ-
 կայսութեանն . և մի ինչ փայթյան
 ձին ունել հոգ տանել զկենաց .
 այսինքն զկանանց և զորդւոց , և ա-
 սեն առ միմեանս . Յուշ լիցին մեղ-
 աւեալք գալստեան յաւոյն մերոյ

Քրիստոսի զոր ասացն . Եթէ ոք Ե-
թող զտուն կամ զկին կամ զորդիս
կամ զազարակո հալածանօք հան-
գերձ վասն իմ կամ վասն աւետա-
րանին , եթէ ոչ առնուցու հարիւ-
րապատիկ յաշխարհիս յայսմիկ և 'ի
հանգերձեալն որ գալոցն է ըդ
կեանսն յաւիտենականս : Յուշ լի-
ցին մեզ Պետրոսի առ Փրկչն ա-
սացեալքն և պատասխանեալքն 'ի
փրկչէն . եթէ Դուք որ եկիք զկնի իմ,
'ի միւսանգամ գալստեանն իմում
հատուցից ձեզ : Յուշ լիցի մեզ յոր-
դորումն փրկչին որ ասացաւն . Ե-
թէ ոք կամիցի զկնի իմ գալ՝ ուրա-
ցի զանձնն և առցէ զխաչ իւր և Ե-
կեսցէ զկնի իմ : Յուշ լիցի մեզ յոր-
դորումն . Եթէ ոք կամեսցի զանձն
իւր կեցուցանել կորուսցէ զնա , և
որ կորուսցէ զանձն իւր գացէ զնա :
Յուշ լիցի մեզ ստրաւնալիք և խոս-
տաբանութիւնք փրկչին , որ խոստա-
վանողացն և ուրացողացն են խոստ-
մունք . մի զխոստալք երթալ զհեա-
կոչողին 'ի յաւիտենական հան-
գիսան , առնուլ 'ի մեզ զքաղցր

ուծն , և զթեթեւ բեռնն . ոչ
 խայել է աշխատասէր մշակի մեռն
 լմանով արկանել և հայել յե-
 րայան : Այդ որդինուոր 'ի ճգունս աշ-
 խատաօրեալ , և 'ի կարգս զինուո-
 րականս ուրուշեալ , պատաղմունս
 աջազմանց զինքեամբ շուրջ գիցէ .
 եղծանել զմարտնչելն ըստ օրինին ,
 և յեանեալ գտանիցի 'ի պակասելն
 հատուցմանց . մի զարհուրեացուք
 յայնցանէ որ սպանանեն զմարմինն
 և այլ աւելի ինչ ոչ կարեն առնել .
 ճամբերութեամբ մերով ասացուք
 լոգիս մեր . հայնացուք 'ի զարա-
 իշտին հաւասար և 'ի փատարիչն
 Յիսուս . զի որում փալ մնալն էր
 ետազաղութիւն 'ի վառարձութեան
 աստուածութեան իւրոյ , զան մեր
 մեղաւորացս հնազանդ եղեւ մա-
 հու խաչի . ապա և մեք պարտիմք
 լանն նորա մեռանել , մանաւանդ
 թէ զան մեր իսկ . և եթէ արգարն
 ի վերայ անարգարոցս մեռաւ , ա-
 պա և մեք պարտիմք երթալ զհետ
 զիննակի հետոց մահու նորա : Մի
 ամօթ համարեացուք վկայ լինել աւ-

տուածութեան նորա մահուամբ
մերով, զի մի և Քրիստոսս յամեն
արասցէ զմեզ յորժամ գայցէ փա
ռօք Հօր իւրոյ և հրեշտակաց սրբոց
որպէս և գրեալ է : Եւ եւս բա
զում օրինակ յորդորմանց մի ըս
միովէ կարգեցին եղին առ մի
մեանս . կալ մնալ հաստատուն 'ի
հաւատսն Քրիստոսի , բարիօք հա
մարել զմեռանելն վասն սիրոյ նո
րա , քան առ ժամանակօքս յօրա
նալ , և արտաքս մնալ երկնաքաղա
քացի Ճոխութեան փառաց սրբոց
Երրորդութեանն :

Երեքայր զկնի նոցա և բռնաւորն
հանգերձ նախարարօքն Հայոց և
այլ բազմամբոխ գասս 'ի քաղաքն
'ի տեսիլ նահատակութեանն որդ
բոցն . ձայն զկնի արձակեալ բռնա
ւորին ասէ . Ընդէր տարապարտ մե
ռանիք անուենկնդիր իմոյ քաղցած
ցիւն ողորական բանիցս չատացեալ
ձեզ լսալուն . գարձարուք 'ի յա
մառեալ իմացմանց այտի անտեա
լ և կեցջիք ընդ մեզ : Սուրբօքն ասեն
Լուսաք Քրիստոսի աւետարեր

կենսածին վարդապետութեանն, և նմա ծառայեցուցաք զլսելիս մեր . որով սրբեցաւ առաջին ազտեղութիւն բանսարկութիւն . մի լիցի լսել մեզ դարձեալ կործանող և դառնաշունչ ձայնի քո , որ 'ի կորուստանգիւտ ձգէ զմեզ . պարգեւք քո և վայելք քեզ և նմանեաց քոց եղիցին , և մի մեզ որ հասեալ եմք 'ի վերայ ճշմարտութեանն . 'ի ճաշակմանէ հոգւոյն սրբոյ կրթարանէ առ 'ի յընտրել զքարի և զլար . որով մահու հաճոյ թուի քեզ կատարեա զհրաման բռնաւորին քո և 'ի նմա զորջացելոյն սատանայի . միք պատրաստ եմք մեռանել իբրեւ զոչ խարս վասն մեր կախեցելոյն զքիտաւ գառինն անմահի , որ բառնայ զմեզո աշխարհի :

Եւ իբրեւ հասին յասպարէզ նահատակութեանն , և գահիճքն ըզսուսերսն կազմն ըստ հրամանի բռնաւորին . և սուրբքն կացեալ 'ի հանգիպսջ մեկուսի յամբոխէն , ծուներ կրկնեալ յորդահոս արասսուգք , ազօթս արարեալ առ Քրիս-

տոս զի հասցէ յօգնականութիւն
 նոցա զօրացուցանել զնոսա անվե-
 հեր մտք մատչել 'ի տեղի զենմանն
 բանաւոր պատարագին . և տպա-
 սաւորաց շարին մատուցեալ արով 'ի
 կատարումն սրբոցն գլխաւորել կա-
 մելով ըստ հրամանի բանաւորին :
 Յայնժամ երիցագոյնն Համազասպ
 պէ ցերանելին Սահակ . Նրոսեր
 ըստ մարմնոյ հանգիպեալ իմում եզ-
 րայրութեանս , այժմ անգրանիկ վե-
 կայ լինիցիս քան զիս փոքր իմն (Թուե-
 ցեալ առ իմով իշխանութեամբս .
 արդ առաջին դահանստեալ լինի-
 ջիւր առաջին քոյով մարտիւրոսա-
 կան վկայութեամբդ . առաջին բա-
 ժակաւն զմայլեալք ուրախ լինեալք
 'ի բազմականն մարմնական խրափ-
 ճանութեամբ , այժմ գու առաջ
 արդեցեալ զբաժակ փրկութեանն
 Քրիստոսի և փառաւոր լիցի անուան
 տեառն 'ի քում նահատակու-
 թեանդ : Իսկ սուրբն Սահակ իբրեւ
 'ի հրահանգարանի վարժող գաս-
 տիարակէ յառաջեալ ընդգէմ
 սրգլն և կնքեալ զամենայն զգայա-

րանսն նշանաւ սուրբ խաչին , առաջի սրոյն զպարանոցն խոնարհեցուցեալ և դահճին ձգեալ զսուրն եհատ զգլուխ երանելոյն :

Յայնժամ սրբոյն Համազասպայ Համբարձեալ զձեռս իւր յերկինս ասէ . Գոհանամ զքէն հայր տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի որ արժանի արարեր զմեզ մեռանել վասն անուանդ քում սրտոյ , պահելով զյոյսն մեր հաստատուն որ 'ի քեզ . և ուրախ արարեր զմեզ միսիթարիչ Հոգւովք քո սրբով 'ի մեզ բնակելոյ , արհամարհելով զփառս անցաւորս և զլքանելիս , մերկանալով ըզհին մարգն և զգեոուլ զնորն որ է պատկեր Որդւոյ քո , որ հրաւիրեաց զմեզ 'ի կոչումն երկնաւոր հարսանեացդ : Փառք քեզ սուրբ և զուգահաւասար Երրորդութեանն . որ նախաժամանեցուցեր զեզբայրն իմ հանդիսանալ և յազմել հակառակորդին . և ուրախ արարեր զեսքաժակաւ յորդահոս վտակաւ հեզմամբ արեամբ Սահակայ , որոյ անունն խնդութիւն թարգմանեալ է :

Թեան շնորհս ընդգրեմ պատերազմեալսն շնորհեացես և գրնակիչս երկրի գաղարեցուացես 'ի վրդովմանց հոգմաց հարաւային յուզմանց, որ խառվէ զմեզ. և զամենայն պետս երկրպագուաց քոց լցուացես 'ի բարեխառնութենէ օգոց և 'ի շայեկան անձրեւաց, և 'ի բաւական նարախ անձրեւաց ջուրց. և զօրացուցես զսկարութիւն ժողովրդեան քո բովանգակ ամենայնիւ 'ի Քրիստոս. զի քո է կարողութիւն և զօրութիւն և պատիւ և փառք յաւիտեանս. ամեն:

Եւ խոնարհեցուցեալ երանելւոյն զգարանոցն ծունր կրկնեալ, նոյն ժամայն դահիճն ձգեալ զսուրն եհատ զգլուխ սրբոյ վկային Հովնազատայ: Ազքս այսպէս կատարեցան ցանկալի մահաւամբ և բարի խոստովանութեամբ, յիշատակ բարի Թողին յաշխարհի, 'ի պարծանս եկեղեցւոյ և 'ի փառս սրբոյ Երբորգութեանն. յաւիտեանս յաւիտենից. ամեն:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՔ

* Ի հնդից օրինակաց զառաջիկայս յերկրեցաք տպագիր . Հնագոյնն երկաթագիր . Երկքն ՈՊԳ . ՈՂԳ . ՌՁՁ . և մեւսն նոր : Իսկ թէ յորո՞ւմ ժամանակի Սիսիտնոսս այս եկաց Հայոց վարդապետ , չունիմք տակէ հաւաստեալ :

- 1 . Գրեալ էր 'ի ՃենՃերազահ . այլք զհոփն :
- 2 . Մի օրինակ բազմերանէան :
- 3 . Հնագոյնն Վայաբանաւիէան . . զի մասս փաբանիէան :
- 4 . Երկու նոր օր . իստաշեալ :
- 5 . Երկք օրին . Բաբեղաշոն :
- 6 . Մի օրին . Տաւրաիան . . 'ի Քրիստոս հաւաքոցն Ռախբհաբդ :
- 7 . Երկու նոր օր . զհաստաբիման :

- 43 . Մի օր . նոյն հէփ աշնմ եւ հոտըն :
- 44 . Հնազոյնն եղլելիքն :
- 45 . Երեք օր . աւետանախորհիքն :
- 46 . Մի օր . բախճանան :
- 47 . Երկու նորքն իւրեանց հէլաւ-
բար :
- 48 . Մի օրին . հրիւղ :
- 49 . Հնազոյնն քաղաքաւիւնն :
- 50 . Այդպէս ըստ միոյ 'ի նոր օր .
այլք ալն է կամ աւդն է կամ
օգնէ :
- 51 . Երեք օր . լաւաւիւնն :
- 52 . Մի օրին . սքաւաւիւնն :
- 53 . Հնազոյնն հաւատարախորհիքն :
- 54 . Երկու նորքն գրոյ խորհրդա-
բեր է :
- 55 . Մի օրին . խորհրդածեցեա :
- 56 . Հնազոյնն յաբեցոյց :
- 57 . Այլք մարմնականաց կամ մարմնոյ
պարտական ականց . . լաւաւոր յա-
ւելալ մարմնոցն կամ լաւաւորեալ լա-
ւաւոր յաւելալ :
- 58 . Երկու օր . զամենայն երկրային
կամ երկրաւոր :
- 59 . Մի օր . աբառաւաւի աղօթիւք :
- 60 . Մի օր . պարտականաց :

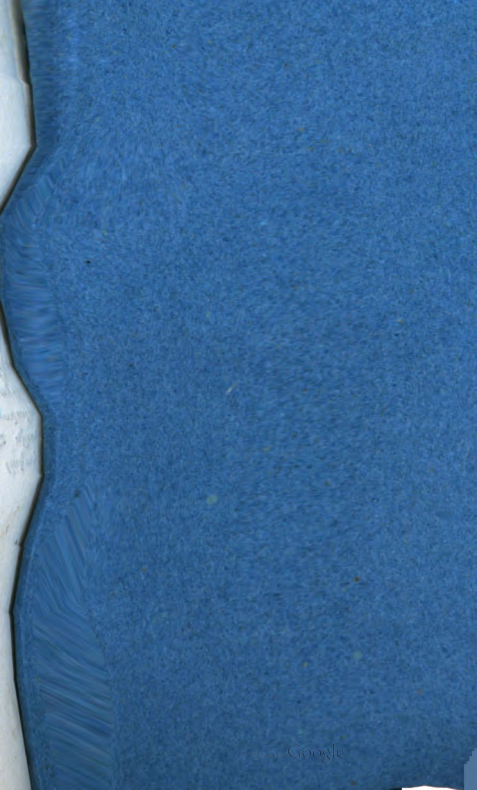
- 61 . Հնազոյնն Բլլալիյէմ :
 62 . Մի օրին . Դամադու-Բիւն :
 63 . Այլք արգիլիմ Կամ արգե-
 ւում :
 64 . Երեք օր . Էրկայնայիմ :
 65 . Մի օր . Լուսոյ ալքանով Եսկոյ
 արեոյ Բարձու ջանիյ Ժոխանով :
 66 . Երեք օր . Կալաուայ . մի օր .
 Կալաուանայ :
 67 . Հնազոյնն Ղէէրպիյ :
 68 . Երկու նարքն Գեղնոթայլ :
 69 . Մի օր . Վրեանաուալ . այլ օր .
 արքասուանաուալ :
 70 . Այլք չունին մի և զինի այլ
 խանարհ :
 71 . Հնազոյնն արիքովալալեալ և . .
 արանարգոթի :
 72 . Մի օր . Կալաու :
 73 . Հնազոյնն Ղէան Ասորո-Ժոյ զար-
 քանա-արախան :
 74 . Երկու նարքն Երկադադաթն :
 75 . Մի օր . և անուանիւն ընդ
 Հօր :
 76 . Մարզպան 'ի տանէն Արծրու-
 նեաց Թէպէտեւ վկայագիրս ըզ-
 Համազասպ Կոչիցէ , սահայն սչ

Յ Ա Ն Կ

ԺԲ . ՀԱՅՈՐՈՅ

Սիսիանու Հայոց վարդապետի ներբողեան 'ի սուրբ Քառա- սունան	5
Վկայաբանութիւն սրբոց իշխա- նացն Համադասպայ և Սա- հակայ	61

ՍՈՓԵՐՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆՔ

- Ա. Բանք նախնի իմաստասիրացն Բռնաց :
- Բ. Սրբոյն Սահակայ պատմութիւն վարուց ,
Տեսիլ , Խրատք և Թուղթք :
- Գ. Յովհաննու Սարկաւազայ Ծառ յաղագս
Քահանայութեան :
- Դ. Յովհաննու Ոսկերեւանի և Գրիգորի տառ-
կաւազապետի Ներբողեան 'ի Ս. Գրի-
գոր Լուսաւորիչ :
- Ե. Յովհաննու Սարկաւազայ , Վարդանայ
Բարձրբերդցւոյ և Յովհաննու Երզնկա-
ցւոյ Ներբողեան 'ի Ս. Գրիգոր Լուսա-
ւորիչ :
- Զ | Պատմութիւն Սրբոյն Ներսիսի Պարթևի
Է | Հայոց Հայրապետի :
- Ը. Վկայաբանութիւն Թադէոսի առաքելոյ և
Սանդխտոյ Կուսին :
- Թ. Վկայաբանութիւն Հուշանկան :
- Ժ. Ներբող . յորդիս և 'ի Թոռունս Լուսա-
ւորիչն :
- ԺԱ. Վարք Ս. Մեսրոպայ և Եղիշի :
- ԺԲ. Ներբող 'ի Ս. Քառատունսն , և Վարք
Ս. Սահակայ և Համաղտապ :

